

IV. Finansal Kesim

Son Rapor döneminde iç ve dış şokların etkisiyle döviz kurunda oynaklık ve kredi maliyetlerinde yükseliş gözlenmiştir. Yine bu dönemde iktisadi faaliyette dengelenme eğilimi belirginleşmiş ve kredi büyüme oranları yavaşlamaya devam etmiştir. Finansal piyasalarda likidite kaynaklı artan belirsizlik ile bankaların kredi arz iştahı azalmış ve kredi standartları sıkılaştırmıştır. Bankaların ihtiyatlı tutumlarının ve TFRS 9 uygulamasının etkisiyle yakın izlemedeki kredilerde yukarı yönlü düzeltmeler gözlenmiştir. Döviz kuru gelişmeleri ve yavaşlayan iktisadi faaliyet ile tahsili gecikmiş alacaklarda dönem içi ilaveler gerçekleşmiş ve tahsili gecikmiş alacaklar bakiyesi yükselmiştir. İlerleyen dönemde bankacılık sektörü aktif kalitesinin görünümünde belirleyici etmenler olarak finansman maliyetleri, iktisadi faaliyetteki yavaşlamanın boyutu ve süresi ön plana çıkmaktadır. Yeniden yapılandırmaya dair sektör temsilcileri ve düzenleyici otoriteler tarafından yürütülen çalışmaların yasal ve operasyonel çerçevesinin tamamlanarak işlevsellik kazanmasının ve makroihtiyati politikaların sürdürülmesinin aktif kalitesini destekleyeceği öngörülmektedir.

Uluslararası ve yurt içi piyasalarda yaşanan gelişmeler sonucu küresel arz koşullarında yaşanan sıkılaşıma ve kur hareketlerinde yaşanan oynaklık, sektörün likidite yapısına ilişkin göstergelerine dikkat çekmiştir. Piyasaların etkin işleyişi ve bankaların likidite yönetiminin desteklenmesi amacıyla TCMB ve diğer politika yapıcı kurumlar tarafından alınan önlemlerin de katkısıyla bankaların likidite riskine olan dayanıklılığı devam etmektedir. Bankaların yurt dışı kaynaklara erişim maliyetlerinin arttığı mevcut Rapor döneminde, sendikasyon kredilerinin yüzde 100'ün üzerinde yenilenmesi sektörün borç yenileme kabiliyetinin güçlü seyrettiğine işaret etmektedir. Firmaların yavaşlayan yatırımları ve YP borçlanma iştahı ile bankaların dış kaynak taleplerinde yaşanan azalış sonrası dış borç yenileme oranında zayıflama gözlenmektedir. Sektörün likidite tamponları yeterli seviyede olup bir yıl içinde vadesi dolacak YP cinsi dış borcun tamamı YP cinsi ZK'lar dâhil bankaların likit aktif portföyüyle karşılanabilecek düzeydedir. Diğer taraftan, bankaların yurt içi ve yurt dışı menkul kıymet ihraçlarındaki olumlu vade görünümü olası riskleri sınırlandırmaktadır.

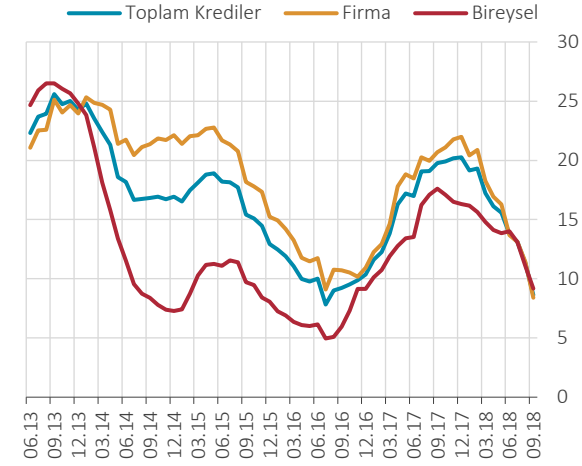
Geçen yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında sektörün TL cinsinden bilanço içi ve bilanço dışı varlık ve yükümlülüklerinin yeniden fiyatlama kanalı ile maruz kaldığı faiz duyarlılığı riski azalırken, YP tarafında ise artış gözlenmiştir. Sektörün YP net genel pozisyonu/öz kaynak oranı yüzde 1 civarında gerçekleşmiştir.

Son dönemde kârlılık göstergeleri yatay seyretmiştir. Yükselen net faiz marjının görece artan katkısıyla net faiz gelirlerinde artış gözlenmiştir. Kambiyo zararları ile türev araçlarından kaynaklanan sermaye piyasası işlem kârları birbirini büyük ölçüde dengelemiştir.

IV.1 Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski

İktisadi faaliyette dengelenme sürecinin belirginleşmesiyle kredi büyüme hızı yavaşlamıştır. Eylül ayı itibarıyla kur etkisinden arındırılmış toplam kredi büyüme oranı yüzde 8,6 seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.1).

Grafik IV.1.1: Yıllık Kredi Büyümesi (KEA, %)

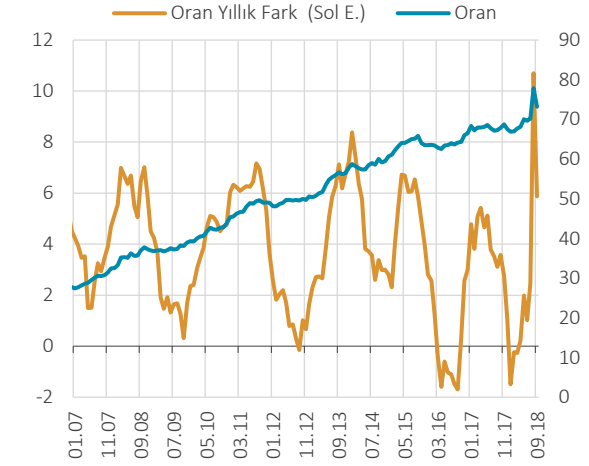

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Döviz endeksli krediler YP kredilere dâhil edilmiş, YP meblağlar ABD doları için 0,7, euro için 0,3 ağırlıkla elde edilen sepet kullanılarak kur etkisinden arındırılmıştır.

Grafik IV.1.2: Kredi/GSYİH Oranı (%)

Kaynak: TCMB, TÜİK

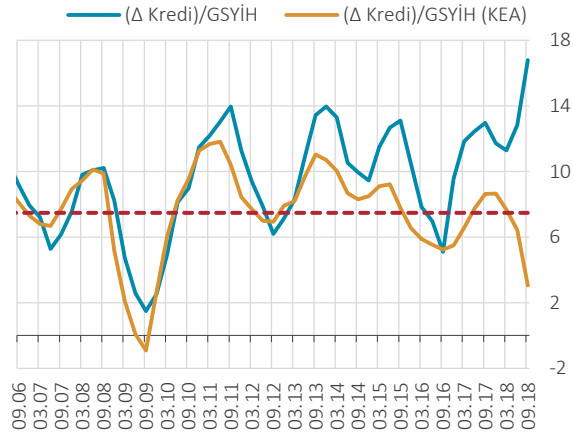
Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Oran, aylık stok kredinin son bir yıllık toplam GSYİH'deki payı olarak hesaplanmaktadır.

Banka kredilerinde gözlenen yavaşlamada arz ve talep kaynaklı dinamikler belirleyici olmuştur. Talepteki azalmada öne çıkan unsurlar iktisadi faaliyette yavaşlama, yatırım talebindeki durgunluk ve kredi faiz oranlarında görülen artış iken arz yönlü etkiler yurt içi ve yurt dışı fonlama maliyetlerinin yükselmesi ile bankaların iktisadi faaliyete ve kredi riskine bağlı olarak kredi standartlarını sıkılaştırmasıdır. 2017 yılında Hazine destekli KGF kefaletli kredi kullanımıyla artan kredi hacminin getirdiği baz etkisi de kredi büyümesini aşağı çekmektedir.

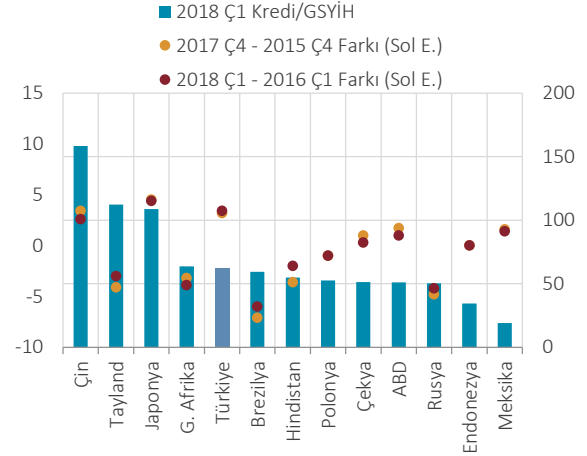
Bireysel krediler de bu Rapor döneminde yavaşlama eğilimi göstermiştir. Bu gelişmede yurt içi talepteki zayıflamanın hanehalkı geliri ve tüketici güvenine yansımaları ile finansman koşulları belirleyici etmenler olmuştur. Bireysel kredi kartı ve ihtiyaç kredilerine yönelik makroihtiyati tedbirlerdeki politika değişiklikleri yılın son çeyreğinde bireysel kredi büyüme oranlarında etkili olmuştur.

2018 yılı Ağustos ayında finansal piyasalarda sağlıklı fiyat oluşumlarının gözlenmesi kredi arz ve fiyatlamasında belirsizliğe neden olmuştur. Bankaların likidite tercihleri ve finansal koşullardaki sıkılaşıma ile kredi faiz oranları ve farklarında belirgin yükselişler gözlenmiştir. Döviz kuru oynaklığında önceki dönemlere kıyasla görülen yükseliş yeni kredi kullanımında YP tercihini azaltırken, yükselen döviz kuru YP kredilerin GSYİH içindeki payını ve kredi/GSYİH oranındaki yıllık değişimi artırmıştır (Grafik IV.1.2). Benzer şekilde, bankacılık sisteminden yıllık net kredi kullanımının cari ve kur etkisinden arındırılmış serilerle gösterimi iki seri arasında önemli ölçüde ayrılmaya işaret etmektedir. Kur etkisinden arındırılmış kredi büyümesi, sıkılaştırılan kredi standartları ve azalan yatırım iştahının etkisiyle, son rapor döneminde GSYİH büyümesine göre sınırlı kalmıştır (Grafik IV.1.3). Alınan tedbirler ve uygulanan koordineli politikalarla Eylül ayı içerisinde finansal piyasalarda belirsizlik azalmış ve döviz kuru gelişmelerinin YP kredi talebi ve arzı üzerinde yarattığı daraltıcı etki hafiflemiştir (Kutu I.1.1). Önlemlerin iktisadi faaliyet üzerindeki etkisinin belirginleşmesiyle kredi büyümesinin uzun dönem eğilimine yakınsaması beklenmektedir.

Grafik IV.1.3: Yıllık Stok Kredi Değişiminin GSYİH'ye Oranı (%)

Kaynak: BDDK, TCMB, TÜİK Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Yıllık kredi değişiminin GSYİH'ye oranı gösterilmiştir. Çeyreklik YP kredi stok değişimi üç aylık farklar alınarak hesaplanmıştır, ilgili çeyreğe dair ortalama ABD doları ve euro döviz alış kurundan TL'ye çevrilerek kur etkisinden arındırılmıştır. Toplam kur etkisinden arındırılmış yıllık kredi stok farkı 4 çeyreklik TL ve kur etkisinden arındırılmış YP kredi stok farkı toplanarak hesaplanmıştır. Dövizde endeksli krediler YP kredilere dâhil edilmiştir. Kesikli çizgi KEA değerini 2004 yılından günümüze uzun dönem ortalamasını göstermektedir.

Grafik IV.1.4: Kredi/GSYİH Oranı Uluslararası Karşılaştırması (% Puan)

Kaynak: BIS Son Gözlem: 03.18

Dipnot: Veri bankalar tarafından finans dışı kesime verilen tüm kredileri kapsar ve güncel son veri tarihi 2018 yılı birinci çeyreğidir. İki yıllık farklar, gösterilen yılların birinci ve dördüncü çeyrekleri üzerinden hesaplanmıştır.

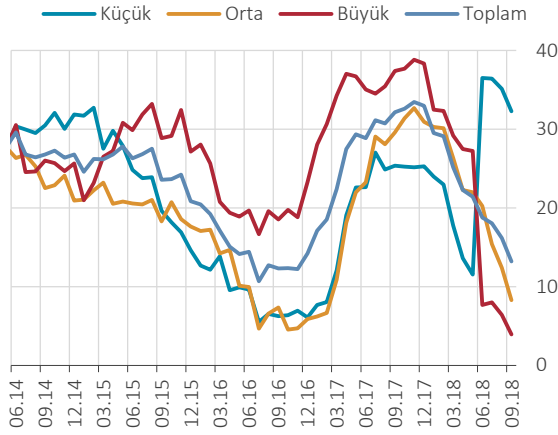
2018 yılı ilk çeyreği itibarıyla ülkemizde bankalar tarafından finans dışı kesime sağlanan kredinin GSYİH'ye oranı ülkemiz ve emsal GOÜ'lerde benzer düzeylerde gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.4). Söz konusu orandaki iki yıllık değişim ise ülkemizde görece yüksek kalmıştır. Bu gelişmede başta 2018 yılında yavaşlayarak devam eden Hazine destekli KGF kefaletli kredi uygulaması olmak üzere kredi kanalını desteklemeye yönelik tedbir ve teşvikler etkili olmuştur. Bahsi geçen teşvik kapsamındaki kullanımların azalmasıyla değişimin ortalamaya daha yakın bir seviyede gerçekleşmesi beklenmektedir.

IV.1.1 Firma Kredileri

Son Rapor döneminde iktisadi faaliyette öngörülen dengelenme ile firma kredilerinde yavaşlama gözlenmiştir. Firma kredilerinin seyrinde TL kredilerdeki ivme kaybı ile birlikte döviz kurundaki gelişmelerle belirginleşen YP kredilerdeki ılımlı yavaşlama belirleyici olmaya devam etmektedir. Eylül ayı itibarıyla TL kredi büyüme oranı tüm firma ölçeklerinde görülen yavaşlama ile toplamda yüzde 13 olarak gerçekleşmiştir. Haziran ayında firma ölçeklerinin Bakanlar Kurulu kararıyla yeniden tanımlanmasıyla ölçekler arası geçişler gerçekleşmiştir. Değişikliğin etkisiyle kredi artış oranları keskin değişiklikler kaydetse de takip eden dönemde aşağı yönlü eğilim korunmuştur (Grafik IV.1.5).¹

2018 yılında bir yılı aşkın süredir yürürlükte olan tedbir ve teşviklerin firma kredileri üzerindeki olumlu etkisi azalarak da olsa sürmüştür. Bir önceki yıl kullanılan KGF kefaletli kredilerin olumlu seyreden geri ödemeleri ve açıklanan limit tahsisinde kullanılmayan 5 milyar TL'lik cazibe merkezi limiti yeniden değerlendirilmiş ve 35 milyar TL'lik ek imkân işletme kredisi olarak kullanıma sunulmuştur. Kur etkisinden arındırılmış toplam firma kredisi büyüme oranı Eylül ayı itibarıyla yüzde 9,1 olarak gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.1). Firmaların işletme kredisi ağırlıklı kredi talebi TL kanalından gelirken, kredi vadelerinin kısaldığı, firmaların artan kredi maliyeti ortamında eşit taksitli kredi veya spot kredi kullanımına yöneldikleri ve değişken faizli rotatif kredi kullanımını azalttıkları gözlenmiştir.

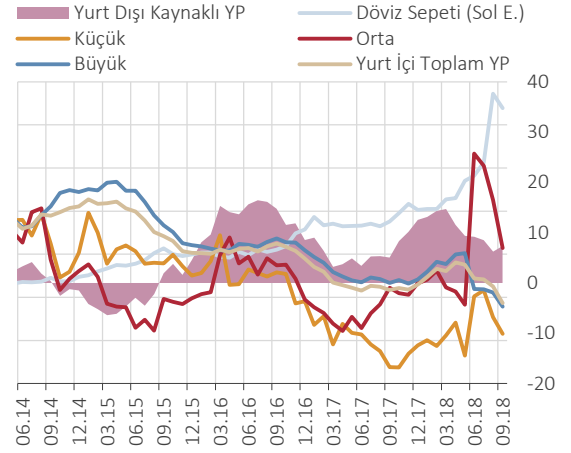
¹ Yıllık net satış hasılatı veya mali bilanço toplamı küçük işletmeler için 8 milyon TL'den 25 milyon TL'ye, orta boy işletmeler için ise 40 milyon TL'den 125 milyon TL'ye yükseltilmiştir. Bu çerçevede küçük ve orta ölçekli firma tabanları genişlerken büyük ölçekli firma tabanı daralmıştır.

Grafik IV.1.5: Firma Ölçeğine Göre TL Firma Kredileri Yıllık Büyüme Oranları (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Dövizle endeksli TL krediler hariç tutulmuştur. Mikro ve küçük ölçekli firma kredileri küçük ölçek başlığı altında birlikte raporlanmıştır. 24 Haziran 2018 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan mikro, küçük ve orta boy işletme tanımları değişikliği Temmuz ayında görülen kırılmalarda belirleyici olmuştur. Yıllık net satış hasılatı veya mali bilanço toplamı küçük işletmeler için 8 milyon TL'den 25 milyon TL'ye, orta boy işletmeler için ise 40 milyon TL'den 125 milyon TL'ye yükselmiştir.

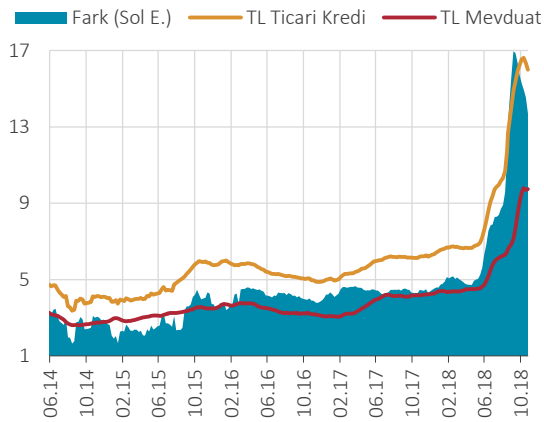
Grafik IV.1.6: Firma Ölçeğine Göre YP Firma Kredileri Yıllık Büyüme Oranları ve Döviz Kuru (KEA %, TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Yurt dışı kaynaklı YP kredi büyümesi finansal kesim dışındaki firmaların, yerleşik bankaların yurt dışı şube ve iştirakleri hariç tutularak, yurt dışı özel alacaklılara olan kredi ve borçlanma aracı yükümlülüklerini ABD doları değerleri üzerinden hesaplamıştır. Dövizle endeksli TL krediler hesaplamalara dahildir. Mikro ve küçük ölçekli firma kredileri küçük ölçek başlığı altında birlikte raporlanmıştır. Döviz sepetinde ABD doları için 0,7, euro için 0,3 ağırlığı kullanılmıştır. 24 Haziran 2018 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan mikro, küçük ve orta boy işletme tanımları değişikliği Temmuz ayında görülen kırılmalarda belirleyici olmuştur.

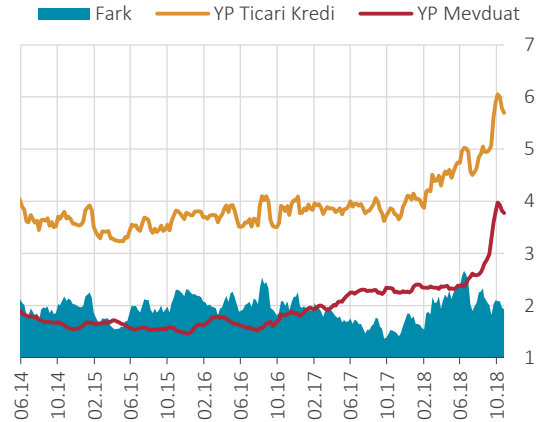
2018 yılı Eylül ayı itibarıyla firmaların kur etkisinden arındırılmış yurt içi kaynaklı toplam YP kredileri daralmış, yurt dışı kaynaklı YP kredileri ise yavaşlayarak büyümeye devam etmiştir (Grafik IV.1.6). Bu gelişmede başta azalan yatırım talebi olmak üzere, Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar'da yapılan değişiklikle dövizle endeksli kredi uygulamasının yürürlükten kaldırılması ve 15 milyon ABD dolarının altında YP kredi bakiyesine sahip firmaların YP kredi kullanımlarının YP gelirleriyle ilişkilendirilmesi etkili olmuştur. Devam eden dönemde ise YP kredi gelişmelerini döviz kurlarındaki seviye ve oynaklık artışı belirlemiştir. Bu dönemde YP borçlanma düzenlemelerinin kapsamadığı büyük firmalarda da YP krediden TL krediye geçişler gözlenmiştir.

Grafik IV.1.7: TL Firma Kredileri Faiz Oranları ve Farkları (4 Haftalık Hareketli Ort.,%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 26.10.18

Dipnot: Kredili mevduat ve kurumsal kredi kartı hesapları ile Temmuz 2015'ten itibaren sıfır faizli krediler hariç tutulmuştur.

Grafik IV.1.8: YP Firma Kredileri Faiz Oranları ve Farkları (4 Haftalık Hareketli Ort.,%)

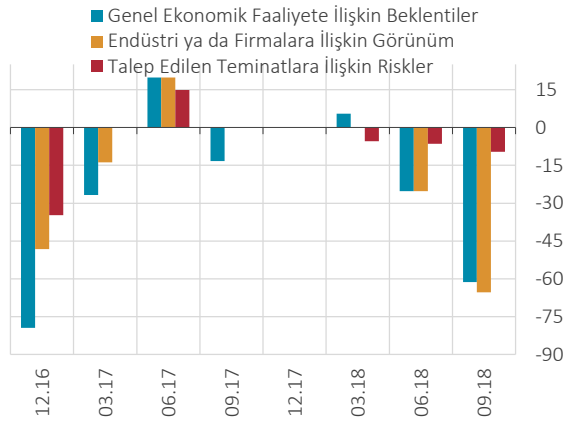
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 26.10.18

Bir önceki Rapor döneminde TL kredi ve mevduat faizleri yatay bir seyir izlerken Mayıs ayından itibaren bankaların azalan arz iştahı ve likidite tercihleriyle TL kredi ve mevduat faizlerinde artış eğilimi gözlenmiştir. Kredi faizlerinde görülen hareketle kredi-mevduat faiz farkı yükselmiş ve TL kredi standartları sıkılaştırılmıştır. DTH faizleri yılın ilk yarısında büyük ölçüde yatay seyretmiş, YP kredi faizi yurt dışı fonlama maliyetleri ile yukarı yönlü hareket etmiştir. Haziran ayının ikinci yarısından itibaren GOÜ'lere yönelik artan belirsizlikle yükselen ülke risk primleri bankaları YP likidite konusunda ihtiyatlı davranmaya yöneltmiştir. Bu gelişmeyle DTH faizlerinde artış eğilimi başlamıştır. Buna karşın YP kredi-mevduat faiz farkı son Rapor döneminde tarihsel gelişimiyle tutarlı bir seyir izlemiştir.

Kredi ve mevduat faiz oranları TL ve YP kredilerde finansal piyasalarda dalgalanmanın arttığı Ağustos ayında en yüksek değere ulaşmış, sonrasında ise sınırlı bir düşüş göstermiştir (Grafik IV.1.7 ve IV.1.8). Eylül ayı Banka Kredileri Eğilim Anketi sonuçlarına göre bankaların iktisadi görünümle ilgili beklentileri, kredi riskine dair artan duyarlılığı ve kârlılık motivasyonları TL ve YP kredi faizlerini artırmalarındaki başlıca nedenlerdir. Kredi-mevduat faiz farklarının ticari kredilerde artması finansal koşulların bu Rapor döneminde sıkılaştığına işaret etmektedir.

Grafik IV.1.9: Firma Kredi Arzına Etki Eden Faktörler (Net % Değişim)

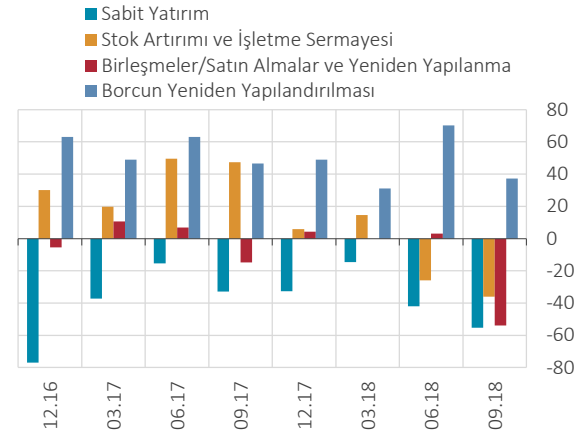

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Üç ayda bir yapılan ankette bankalar tüm kalemleri bir önceki döneme kıyasla raporlamaktadır. Sıfır bir önceki döneme göre değişiklik olmadığını gösteren nötr seviyedir.

Grafik IV.1.10: Firma Kredi Talebine Etki Eden Faktörler (Net % Değişim)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Üç ayda bir yapılan ankette bankalar tüm kalemleri bir önceki döneme kıyasla raporlamaktadır. Sıfır bir önceki döneme göre değişiklik olmadığını gösteren nötr seviyedir.

Banka Kredileri Eğilim Anketi'ne göre firmaların yatırım amaçlı kredi talebi azalmıştır. Arz kanalında ise bankaların kredi standartlarında 2018 yılı boyunca artan oranda sıkılaştırma gözlemlenmiştir. Önümüzdeki dönemde kredilerin seyrinin iktisadi faaliyete dair beklentiler ve finansal piyasalardaki gelişmeler doğrultusunda şekilleneceği öngörülmektedir.

Anket sonuçlarına göre, 2017 yılında yatay seyreden bankaların işletme kredilerine uyguladıkları standartlar 2018 yılı ikinci ve üçüncü çeyreğinde tüm ölçekler için belirgin düzeyde sıkılaştırılmıştır. Kredi standartlarındaki sıkılaştırma küçük ve orta ölçekli firmalarda yıl içinde artarken, büyük ölçekli firmalarda üçüncü çeyreğe kadar sınırlı kalmıştır. Bu dönemde kredi büyümesinde önemli paya sahip TL ve kısa vadeli ticari kredilerde sıkılaştırmanın arttığı gözlenmiştir. Kredi standartlarındaki bu gelişmede öne çıkan unsurlar genel ekonomik faaliyete ilişkin beklentiler ile sektör ve firmalara ilişkin görünüm olmuştur. Teminat özelindeki risk faktörleri, kredi standartlarını görece düşük oranda etkilemiştir (Grafik IV.1.9). Bu gelişmeler yakın dönemde bankaların ihtiyat düzeyinin arttığı şeklinde değerlendirilmektedir.

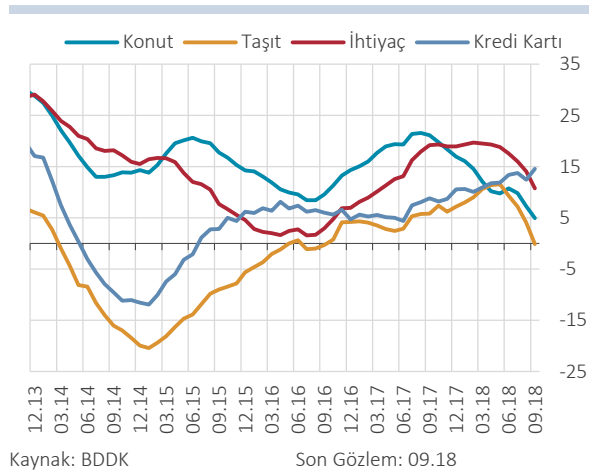
Bir önceki Rapor döneminde iktisadi faaliyette dengelenmeyle TL ve YP kredi talebinde azalan bir eğilim gözlenmiştir. Ticari kredi büyüme oranlarında talebi etkileyen faktörler arasında kredi maliyetleriyle genel ekonomik görünüm öne çıkmaktadır. Son Rapor döneminde Anket verilerine göre kredi talebi büyük

ölçüde borcun yeniden yapılandırılması amacıyla olmuştur (Grafik IV.1.10). Ekonomik faaliyetin yavaşladığı dönemlerde zayıflayan nakit akımlarının kredi talebini artırdığı tarihsel verilerle uyumludur. Özetle, Banka Kredileri Eğilim Anketi firmalara açılan kredilerde arz yanlı faktörlerin yanı sıra, kredi talebine ilişkin dinamiklerin de etkili olduğunu teyit etmektedir.

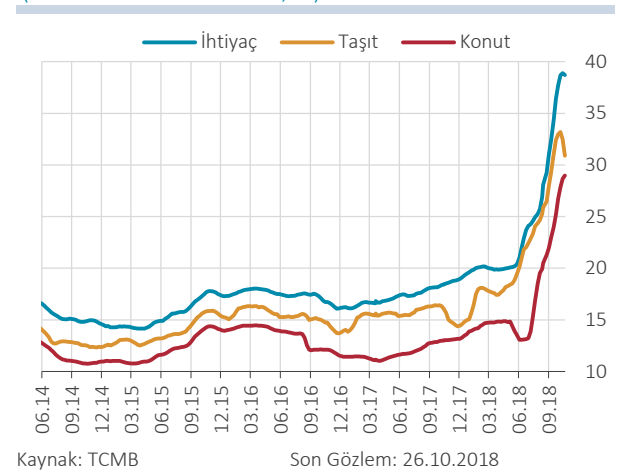
IV.1.2 Bireysel Krediler

2018 yılı boyunca firma kredilerine kıyasla daha ılımlı bir performans sergileyen bireysel krediler Eylül ayı itibarıyla yıllık yüzde 7,8 büyümüştür (Grafik IV.1.11). Kredi büyüme oranlarındaki genel yavaşlama eğilimi yıl içinde bireysel kredi türlerinde farklı görünüm sergilemiştir. Kredi kartları ve ihtiyaç kredileri görece yüksek, konut ve taşıt kredileri düşük oranlarda artmıştır. Tüketici kredi türleri arasında en yüksek artış ihtiyaç kredilerinde gözlenmiştir. Eylül ayı itibarıyla ihtiyaç kredileri yıllık yüzde 10,7 oranında artmıştır. 2018 yılına durağan seyrile başlayan konut kredileri Mart ayında KDV indirimi ile sınırlı büyürken, Haziran ayında düşük faizli konut kredisi kampanyası ile bir miktar canlanma göstermiştir. Eylül ayında konut kredileri yıllık büyüme oranı yüzde 5 düzeyinde gerçekleşmiştir. İlerleyen dönemde konut kredilerinde temel belirleyicilerin faiz oranları, konut fiyatlarının seyri ve aylık taksit miktarlarından da etkilenen talep kaynaklı gelişmeler olması beklenmektedir.

Grafik IV.1.11: Bireysel Kredi Yıllık Büyüme Oranları (%)

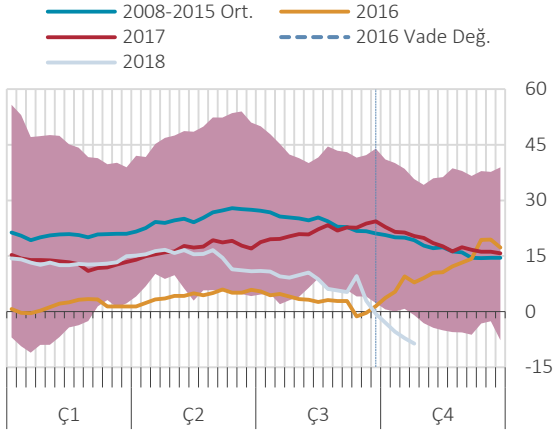
Grafik IV.1.12: Bireysel Kredi Faiz Oranları (4 Haftalık Hareketli Ort., %)

Konut kredisi büyüme oranı 2018 yılı ikinci çeyreğinden itibaren uzun dönem ortalamasının ve bir önceki yıl görülen büyüme oranlarının altında kalmıştır. Bu gelişmede konut kredisi faiz oranlarında kaydedilen artışın kredi talebini sınırlaması etkili olmuştur (Grafik IV.1.12). Tüm bu gelişmeler neticesinde konut piyasasında canlanmanın konut kredilerine tanınan vergisel teşvikler ve fiyat gelişmelerinin yanında kredi faizlerine duyarlı seyrini sürdürmesi beklenmektedir.

Bireysel kredi kartları bakiye artış oranları 2018 yılı Ağustos ayına kadar güçlü bir seyir sergilerken takip eden dönemde yataylaşmıştır. Bu gelişmede baz etkisi, istihdam kaynaklı yavaşlayan tüketim talebi ve Ağustos ayında kredi kartlarıyla yapılan bazı tüketim harcamalarında taksit imkânının sınırlandırılması belirleyici olmuştur. Diğer yandan kredi kartlarıyla gerçekleştirilecek kuyum, telekomünikasyon ve bazı dayanıksız tüketim harcamalarında taksit imkânının kaldırılmasının kredi kartı bakiyesi üzerinde etkisinin aşağı yönlü olması beklenmektedir.

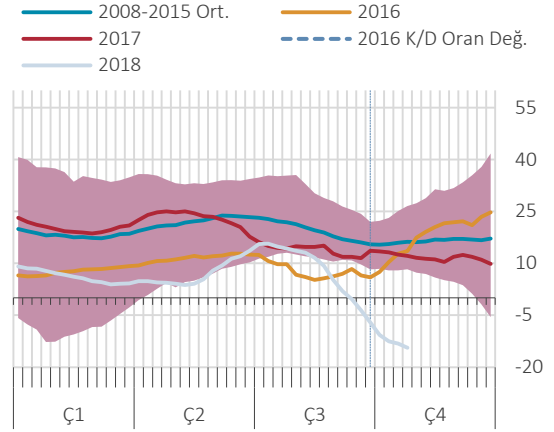
Bankacılık sisteminin bireysel taşıt kredisi pazarında azalan payına karşın taşıt kredilerinde Mayıs ayına kadar artış kaydedilmiştir. Taşıt kredisi büyümesinde kur gelişmeleri ve baz etkisi rol oynamaktadır. Mayıs ayından sonra bankalarca açılan taşıt kredilerindeki görece zayıf seyrinde artan kur seviyesinin taşıt fiyatlarına hızlı yansımaları etkili olmuştur.

Grafik IV.1.13: İhtiyaç Kredisi Haftalık Büyüme Oranları
(13 Haftalık Hareketli Ort., Yıllıklandırılmış %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 26.10.18

Dipnot: 2016 yılı vade değişikliği yürürlüğe girdiği haftayı kapsayacak şekilde resmedilmiştir. Pembe alan 2008-2015 ortalamasında kullanılan verinin en düşük ve en yüksek değerlerini göstermektedir.

Grafik IV.1.14: Konut Kredisi Haftalık Büyüme Oranları
(13 Haftalık Hareketli Ort., Yıllıklandırılmış %)

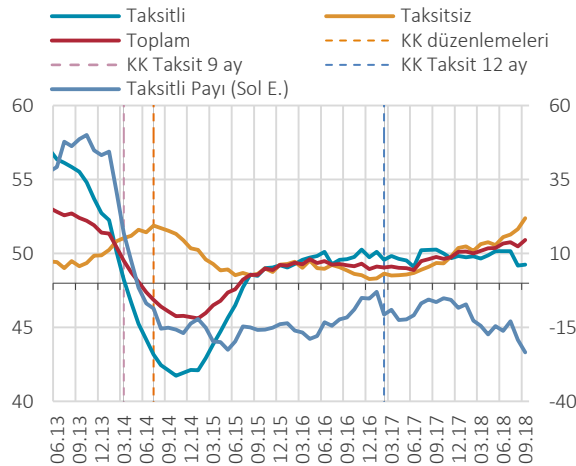
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 26.10.18

Dipnot: 2016 yılı kredi/değer oranı kısıtı değişikliği yürürlüğe girdiği haftayı kapsayacak şekilde resmedilmiştir. Pembe alan 2008-2015 ortalamasında kullanılan verinin en düşük ve en yüksek değerlerini göstermektedir.

İhtiyaç kredisi haftalık büyüme oranı 2018 yılı ikinci çeyreğinden itibaren uzun dönem ortalama değerlerinden önemli ölçüde ayrılmıştır (Grafik IV.1.13). 2016 yılında getirilen azami vade sınırı değişikliği ve eş zamanlı kredi faizi gelişmeleri, 2008-2015 yılları ortalamasının altında seyreden ihtiyaç kredisi büyümesinin 2017 yılında toparlanarak ortalamaya yakınsamasında rol oynamıştır. İçinde bulunduğumuz dönemde azami vadelerin kısılması ve finansman maliyetlerinde artış ihtiyaç kredilerinde yavaşlamaya neden olabilecektir.

Bu Rapor döneminde düşük faizli konut kredisi kampanyasıyla konut kredileri bir miktar toparlanma göstermiştir ve Haziran ayı sonunda 2017 yılında görülen haftalık büyüme oranlarına yakınsamıştır (Grafik IV.1.14). Ancak ilerleyen dönemde büyüme oranları tarihsel ortalamaların altında seyretmiştir.

Grafik IV.1.15: Bireysel Kredi Kartı Bakiyesi Yıllık Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.2018

Dipnot: 2013 tarihli yönetmelikte bireysel kredi kartlarında asgari borç ödeme oranlarının kart limitleriyle, yeni kart limitlerinin ise gelirle ilişkilendirilmesi öne çıkmıştır. 2014 yılı Şubat ayında çeşitli istisnalar dışında KK taksit sayısı 9 ay ile sınırlanmış, 2016 yılı Eylül ayındaki değişiklikle çeşitli istisnalar olmakla birlikte azami KK taksit sayısı 12 aya çıkarılmıştır.

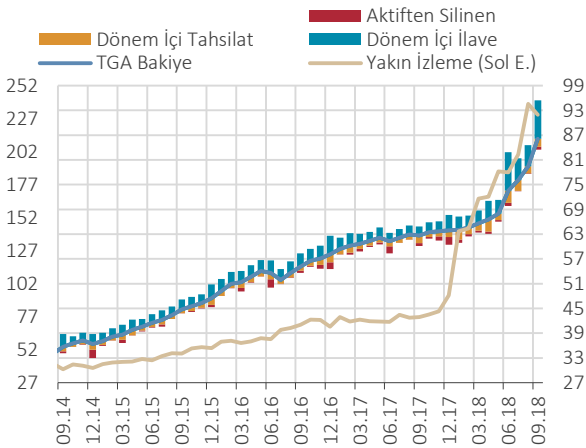
Kredi kartları bakiyesi son dönemde artış seyrine devam etmiş, bakiye büyümesi yıllık yüzde 12 düzeyinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.15). Azami taksit sayısının bazı tüketim kalemlerinde sınırlanmasıyla bireylerin taksitsiz kredi kartı bakiyeleri toplam kredi kartı bakiyelerine göre daha yüksek bir artış göstermiştir. Bu gelişmede önceki Rapor dönemlerinde uygulanan makroihtiyati politikaların ve son dönemde durağanlaşan istihdam oranıyla ilişkili olarak yavaşlayan tüketim talebinin etkili olduğu değerlendirilmektedir.

IV.1.3 Tahsili Gecikmiş Alacaklar

Bir önceki Rapor dönemine göre tahsili gecikmiş alacaklara dönem içi ilaveler tahsilatlardan daha fazla artmış ve TGA bakiyesi 20 milyar TL tutarında yükselmiştir. Yakın izlemedeki krediler YP yakın izlemedeki kredilerin TL karşılıklarının artması, Finansal Araçlara İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı TFRS 9 uygulaması ve bu çerçevede bankaların azalan likidite ortamına ihtiyatlı karşılık vermeleriyle artış göstermiştir (Grafik IV.1.16, Kutu IV.1.1). Toplam kredilerdeki TGA oranı önceki Rapor döneminden günümüze yüzde 3 civarındaki seyrini sürdürmüştür. Yılın üçüncü çeyreğinde döviz kuru artışının toplam kredi bakiyesini büyütmesiyle Haziran ve Temmuz aylarında sınırlı yükselen TGA oranı Eylül ayı itibarıyla bir miktar artarak yüzde 3,2 seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.17).

Aktif kalitesi görünümü ile ilgili dikkat çeken bir diğer gelişme özellikle son üç aylık dönemde yakın izlemedeki kredilerde görülen artış olmuştur. Bu gelişmede YP yakın izlemedeki kredilerin TL karşılıklarının büyümesi, bankaların kredi standartlarını sıkılaştırmaları ve ihtiyat düzeyini artırmaları etkili olmuştur. Bankalarca 2018 yılı başından itibaren kullanılan Finansal Araçlara İlişkin TFRS 9'a göre kredi riskinde olası artışların önceden finansal tablolara yansıtılması amaçlanmaktadır. Yeni sistem ile bankalar kredi sınıflandırmalarında makroekonomik görünümden ve uluslararası gelişmelerden de etkilenen öznel içsel derecelendirme modellerini kullanmaktadır. Bu durum bankalar arası sınıflandırma farklılıklarına neden olmuştur. Son dönemde yakın izlemedeki kredi bakiyesindeki artışın ağırlıklı olarak bu değişiklikten kaynaklandığı düşünülmektedir.

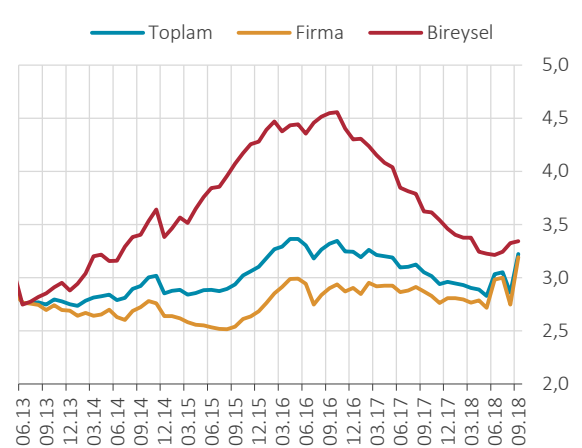
Grafik IV.1.16: TGA Bakiyesi ve Bileşenleri (Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.18

Grafik IV.1.17: TGA Oranları (%)

Kaynak: BDDK

Son Gözlem: 09.18

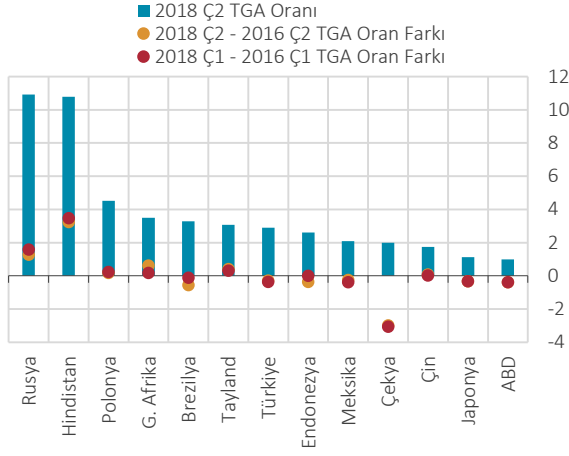
TGA oranlarında yakın dönemde gözlenen sınırlı artış eğilimine rağmen 2018 yılı ikinci çeyreği itibarıyla ülkemiz TGA oranı ile bu oranın son iki yıllık değişimi emsal ülkeler ortalamalarına yakın bir seyir izlemektedir (Grafik IV.1.18). İlerleyen dönemde bankacılık sektörü kredi kalitesinin, kur ve faiz kanalından etkilenecek finansman maliyetleri ve iktisadi faaliyetlerdeki seyir tarafından belirlenmesi beklenmektedir.

YP firma kredilerinin daha yoğun kullanıldığı büyük ölçekli işletme kredilerinde TGA oranları yılın ilk yarısında yatay seyretmiş, Haziran ve Temmuz aylarında ise bir miktar artmıştır. Kur gelişmelerini takiben YP kredilerin döviz kuruna bağlı TL bakiye artışıyla büyük firma TGA oranı Eylül ayında yüzde 2,2 düzeyinde gerçekleşmiş ve orandaki işletme ölçeklerine göre oluşan farklılaşma sabit bir şekilde devam etmiştir. KOBİ

kredileri için TGA oranı son dönemde yatay seyretmiş ve Eylül ayında yüzde 5,2 olarak gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.19).

Grafik IV.1.18: TGA Oranı ve Değişiminin Uluslararası Karşılaştırması (%)

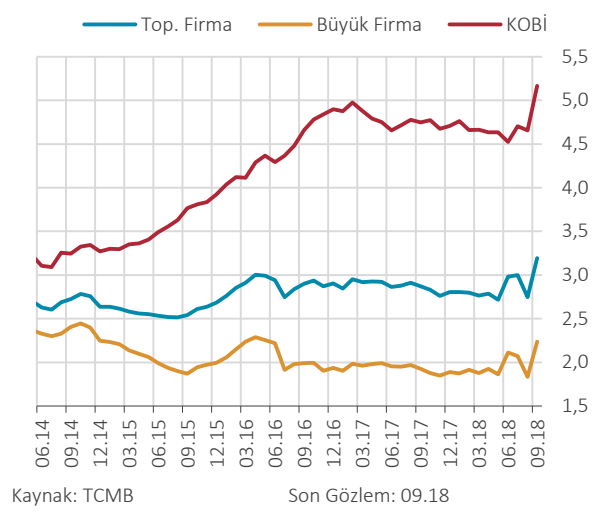

Kaynak: IMF-IFS, BDDK

Son Gözlem: 06.18

Dipnot: Henüz verisi raporlanmayan Çin, Japonya ve Tayland için 2018 Ç1 verileri gösterilmiş, iki yıllık farklar 2018 Ç1 ve 2017 Ç4 üzerinden alınmıştır.

Grafik IV.1.19: Firma TGA Oranları (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.18

Yakın dönemde yeniden yapılandırmaya yönelik bazı tedbirler alınmıştır. Bu hususta ilk olarak, banka ve diğer finansal kuruluşların alacaklarının yeniden yapılandırılmasına ilişkin Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yönetmelik BDDK tarafından Ağustos ayında yayımlanmıştır. İlerleyen dönemde TBB ve BDDK koordinasyonunda Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması hazırlanarak Eylül ayında kamuoyuyla paylaşılmıştır. Çerçeve Anlaşması kapsamında başvuru tarihi itibarıyla alacaklı kuruluşlara nakdi ve gayrinakdi yükümlülükleri toplamı 100 milyon TL'den büyük olan, kredisi yasal takip işlemlerine konu olmamış ve hakkında iflas kararı bulunmayan borçluların iki yıl içinde borçlarını yeniden yapılandırması imkânı getirilmiştir.

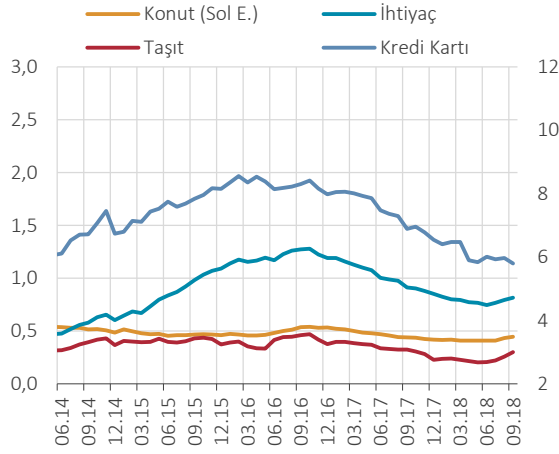
Çerçeve Anlaşması kapsamında bir borçluyla yapılan yeniden yapılandırma sözleşmesinin, borçlunun alacaklarının üçte ikisini oluşturan çoğunluk tarafından imzalanması halinde, Çerçeve Anlaşması'nı imzalamış olan alacaklı kuruluşların tamamının alacaklarını yeniden yapılandırması zorunlu kılınmaktadır. Ayrıca, yeniden yapılandırma kararında alacaklı finansal kuruluşların yanında diğer alacaklıların da sürece katılabilmeleri mümkün olmaktadır. Yeniden yapılandırmalarla, işletmelerin fon üretme kabiliyetleri dikkate alınarak geri ödeme yükümlülüklerini makul bir süreçte yerine getirebilmeleri olanağı tanınmaktadır. Bu gelişmelerin, ilerleyen dönemde yapılandırma kapsamındaki yasal ve operasyonel tamamlayıcı unsurların hayata geçirilmesi ve işlevsellik kazanmasıyla TGA oranlarında artışı sınırlayacağı öngörülmektedir.

Diğer yandan TBB yönetim kurulu tarafından toplam nakdi kredi borcu 15 milyon TL'nin, gayrinakdi yükümlülükleriyle birlikte toplam borçları 25 milyon TL'nin altında kalan işletmelerin kredilerinin yeniden yapılandırılması hakkında tavsiye kararı alınmıştır. Bu kararla alacaklılara 2019 yılı Nisan ayı sonuna kadar vadesi dolan spot krediler ile taksitli ticari kredi vadelerinin uzatılması tavsiye edilmiştir.

Bireysel kredi kalitesi, kredi kartlarına yönelik gelire dayalı tedbirler, tüketici kredilerine yönelik vade kısıtlamaları, konut ve taşıt kredilerinde kredi değer oranı sınırlamasını da içeren geniş kapsamlı makroihtiyati politikalar ile desteklenmektedir. Bir önceki Rapor döneminde kredi kartı bakiyelerinin ve ihtiyaç kredilerinin genişlemeye devam etmesi, bireysel kredi TGA oranlarını olumlu etkilemiştir.

2018 yılının birinci ve ikinci çeyreğinde ihtiyaç kredileri ve kredi kartı TGA oranları azalan bir eğilim sergilerken, konut ve taşıt kredileri TGA oranları ise yatay seyretmiştir. Yılın üçüncü çeyreğinde ise bireysel kredilerin toplamında ve alt kalemlerde TGA oranı sınırlı bir artış göstermiştir. Eylül ayında bireysel kredi kartı TGA oranı yüzde 6 civarına yaklaşırken, ihtiyaç kredileri TGA oranı ise yüzde 4,7 düzeyine ulaşmıştır. Tarihsel olarak düşük seyreden konut kredileri TGA oranları bu dönemde de yüzde 0,4 seviyesini korumuştur. Taşıt kredileri TGA oranı ise yüzde 3 olarak gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.20).

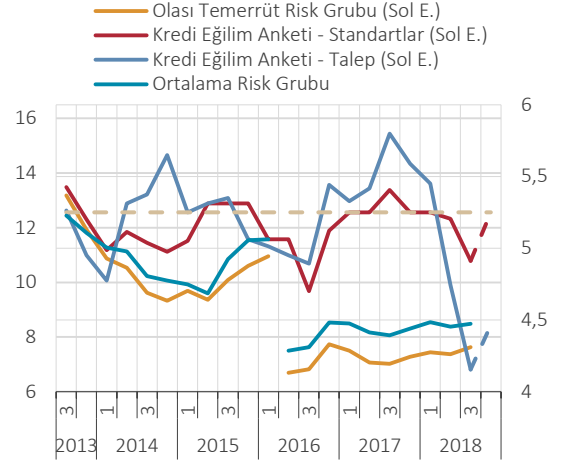
Grafik IV.1.20: Bireysel Kredilerde TGA Oranları (%)

Kaynak: BDDK

Son Gözlem: 09.18

Grafik IV.1.21: BKN Kırılımında Yeni İhtiyaç Kredisi Vadeleri (Ay)

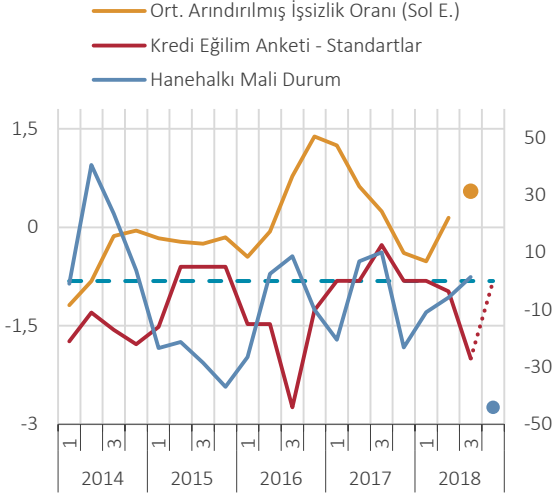
Kaynak: KKB, TCMB

Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Kredi standart ve talep gelişmeleri ihtiyaç kredileri içindir, beklentiler kesikli çizgilerle gösterilmiştir. Net yüzde değişim olarak raporlanan anket sonuçları yeniden ölçeklendirilmiş, nötr seviyeyi gösteren sıfır noktası yatay kesikli çizgiyle gösterilmiştir. Düz ve temerrüt olasılığı ağırlıklı risk grupları ihtiyaç kredisi müşterilerinin Bireysel Kredi Notu (BKN) grupları arasında sırası ile düz sayı ortalaması ve grupların temerrüde düşme olasılığı ağırlıklı ortalamalarını gösterir. 2016 yılı ikinci çeyreğinden itibaren uygulanan sistem değişikliğinden dolayı farklı seviyelere geçen seriler bu tarihten sonra geçmişten bağımsız değerlendirilmelidir.

Son dönemde iktisadi faaliyetlerdeki dengelenmenin etkisiyle kredi arz ve talebindeki zayıflama ihtiyaç kredilerinde de gözlenmiştir. Kredi Eğilim Anketi bankaların 2018 yılı üçüncü çeyreğinde ihtiyaç kredilerine yönelik standartları sıkılaştırdıklarına ve talepteki düşüşün yıl içinde derinleştiğine işaret etmektedir. Diğer yandan ihtiyaç kredisi kullanan müşterilerin bireysel kredi notları (BKN) ve temerrüde düşme olasılıklarıyla hesaplanan ortalama risklilik ve temerrüt ağırlıklı risklilik göstergeleri sınırlı bir artış kaydetmiştir (Grafik IV.1.21). Hanehalkı Mali Durum endeksinde görülen düşüş sıkılaştırmanın devam edeceğine işaret etmektedir (Grafik IV.1.22).

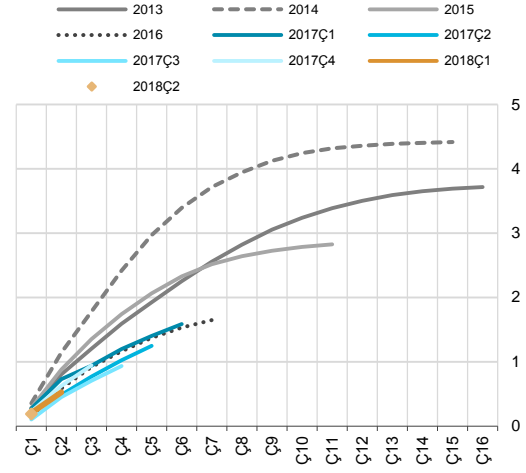
İhtiyaç kredilerinin tahsis edildikleri döneme göre TGA oranlarının gelişimini gösteren yaşlandırma analizleri, farklı dönemlerde açılan kredileri geri ödeme performansları açısından karşılaştırma imkânı sunmaktadır. 2014 yılından itibaren verilen krediler genellikle bir önceki yıla kıyasla daha iyi geri ödeme performansı sergilemektedir (Grafik IV.1.23). Son iki Rapor döneminde açılan kredilerde de bu eğilim devam etmekte olup, bankaların tercih ettiği müşteri profillerinde yapısal bir değişim olmadığına işaret etmektedir. Bu gelişimde 2016 yılında alınan makroihtiyati tedbirlerle uzayan vade imkânlarının etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik IV.1.22: Kredi Standartları ve Ekonomik Görünüm (% , Net % Değişim)

Kaynak: TCMB, TÜİK

Son Gözlem: 10.18

Dipnot: Kredi standartları gelişmeleri ihtiyaç kredileri içindir, beklentiler kesikli çizgilerle gösterilmiştir. Nötr seviyeyi gösteren sıfır noktası düz kesikli çizgiyle belirtilmiştir. Negatif değerler standartların sıkılaştığını göstermektedir. İşsizlik oranı mevsimsellikten arındırılmış aylık işgücü verilerinin 3 aylık toplu değerleri üzerinden hesaplanarak gösterilen dönem ortalamasından ayrıştırılmıştır. Hanehalkı mali durum serisi sağ eksene oranlı yeniden ölçeklendirilmiştir. İşsizlik serisi için Temmuz ve Ağustos ayları ortalamaları 2018 yılı üçüncü çeyrek, hanehalkı mali durum için son veri olan Ekim ayı dördüncü çeyrek verilerini temsil eden nokta ile gösterilmiştir.

Grafik IV.1.23: İhtiyaç Kredisi Yaşlandırma Eğrileri (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Yaşlandırma analizi ihtiyaç kredilerinin verildiği çeyreği takiben TGA oranlarını kümülatif olarak raporlamaktadır.

İlerleyen dönemde güncel ekonomik gelişmelerin, kur ve faiz dalgalanmalarının reel sektör firmalarının finansal durum tabloları üzerindeki etkileriyle bu etkilerin bankacılık sektörünün aktif kalitesine ve mali yapısına yansımaları yakından takip edilmeye devam edilecektir. Yeni Ekonomi Programı çerçevesinde BDDK, bankaların güncel finansal yapıları ve aktif kalitesinin belirlenmesi amacına yönelik değerlendirmenin koordinasyonu ile görevlendirilmiştir.

Kutu IV.1.1

Tahsili Gecikmiş Alacak Oranı Değişiminin Bileşenlerine Ayrılması

Aktif kalitesinin değerlendirilmesinde kullanılan temel göstergelerden biri, stok veri üzerinden hesaplanan ve kur değişimlerini içeren TGA'nın brüt kredi içindeki payıdır. Kredi riski ölçümünde akım veri ile yapılan yaşlandırma (vintage) ve kredi risk maliyet (cost of risk) analizleri gibi yöntemler, stok TGA oranı hesaplamasından kaynaklanan matematiksel yanlılığı gidermektedir. Ancak söz konusu oran, hesaplama yönteminin yalınlığı ve uluslararası kıyaslamalara imkân vermesi nedeniyle günümüzde yaygın kullanılan bir aktif kalitesi göstergesidir. TGA oranı hesaplamasında esas alınan brüt canlı kredi portföyünde TL ve YP krediler bulunmakta olduğundan, aktif kalitesinin değerlendirilmesinde TGA oranındaki değişimin bileşenlerine ayrıştırılması önem kazanmaktadır. Nitekim kredi büyümesinin güçlendiği dönemlerde artan payda etkisi ile TGA bakiyesinde değişiklik olmaksızın azalan TGA oranı, daralma dönemlerinde ise yine payda etkisi ile mekanik biçimde artabilmektedir. Türk bankacılık sektöründe YP kredilerin toplam kredilerde yaklaşık yüzde 40'ın üzerinde paya sahip olması, güçlü kur hareketlerinde TGA oranının yorumlanmasını güçleştirebilmektedir. TL'nin hızlı değer kaybettiği dönemlerde YP kredilerin TL karşılığı artmakta ve TGA oranı aşağı yönlü hareketlenmekte, aksi durumda ise TL'nin değer kazanmasının etkisiyle söz konusu oran yükselmektedir.

Bu kapsamda akım TGA gelişmelerini içeren kredi risk maliyeti gibi alternatif parametrelerin yanı sıra kur etkisinden arındırılmış TGA oranının kullanılması değerlendirilmelidir. Kredi büyümesi, TGA bakiyesi ve döviz kurundaki değişimlerin TGA oranına etkilerinin ayrıştırılması, aktif kalitesinin sağlıklı ve derinlikli analizine önemli katkı sağlayabilecektir. Bu kutuda TGA oranı değişimlerinin hangi etkileşimler sonucu oluştuğu ve bahsi geçen değişkenlerin oranın değişimine katkılarını gösteren bir yapı ortaya konmakta, Türkiye'de son dönem TGA oranı gelişimi analiz edilmektedir.

Metodoloji

TGA oranı aşağıdaki formülle hesaplanmaktadır:

$$TGA \text{ Oranı} = \frac{TGA}{\text{Brüt Kredi}} = \frac{TGA}{TGA + \text{Canlı Kredi}}$$

Doğrusal olmayan ve çoklu değişkenden oluşan böyle bir yapıda değişkenlerin orana katkılarını belirlemek zorlaşmaktadır. Böyle durumlarda Taylor yaklaşımı kullanılarak denklem doğrusal hale getirilebilmektedir. Sade bir gösterim için TGA oranı hesaplamasında yalnız takipteki kredi bakiyesi ve canlı kredi değişkenleri kullanılarak aşağıdaki tanımlamalar yapılabilir.

$$\begin{aligned} TGA &= x, \\ \text{Canlı kredi} &= y, \\ TGA \text{ oranı} &= f(x, y). \end{aligned}$$

TGA oranı için $f(x, y) = \frac{x}{x+y}$ formülü elde edilir. x ve y , h_1 ve h_2 kadar değiştiğinde yeni oran $f(x + h_1, y + h_2)$ olacağından, TGA oranındaki değişim aşağıdaki formül ile hesaplanabilir:

$$f(x + h_1, y + h_2) - f(x, y) = \frac{h_1}{x} x f_x(x, y) + \frac{h_2}{y} y f_y(x, y) + (h_1^2 A + h_2^2 B + h_1 h_2 C + e)$$

Eşitliğin iki tarafı 100 ile çarpıldığında sol tarafta TGA oranı değişimi (baz puan), sağ tarafta ise değişkenlerin yüzde değişimlerinin toplam değişime olan katkısı (baz puan) ile hata terimleri bulunur. Bu denklemden aşağıdaki sonuçlar çıkarılabilir:

- xf_x ve yf_y çarpanları TGA oranı değişimine katkıları göstermektedir.
- Hata payı, göstergelerdeki değişimlerin (h_1 ve h_2) mutlak değerleri ile doğru orantılıdır.
- Değişimlerin daha az olması beklenen görece yüksek frekanslı verilerde daha sağlıklı sonuçlar elde edilebilir.

Farklı değişkenlerin etki ettiği herhangi bir orandaki değişime, her bir değişkenin katkısı yukarıdaki yöntem kullanılarak hesaplanabilir. Değişime katkılar, kısmi türev ile hesaplanan katkı çarpanlarının (xf_x, yf_y, zf_z gibi) ilgili değişkenlerdeki yüzde değişimle çarpılması yoluyla bulunur.

Kur Etkisi

Türk bankacılık sektöründe TGA oranı değişimine etki eden faktörlerin kapsamlı analizi için yukarıdaki denkleme TL canlı kredi bakiyesi, ABD doları cinsinden YP canlı kredi bakiyesi ile döviz kuru değişkenleri de eklenmiştir. YP cinsinden canlı kredinin TL karşılığı kur değişimini içerirken, TGA olarak sınıflandırılması durumunda sadece sınıf değişikliği olduğu dönemdeki döviz kuru seviyesinden izlenmektedir. Bu durumda değişkenler:

$$\begin{aligned} TGA &= x, \\ TL \text{ canlı kredi (TL)} &= y, \\ YP \text{ canlı kredi (ABD doları)} &= z, \\ Güncel ABD doları kuru &= t, \\ TGA \text{ oranı} &= f(x, y, z, t), \end{aligned}$$

olarak güncellenebilir. Kur etkisi eklenmiş TGA oranı $f(x, y, z, t) = \frac{x}{x+y+zt}$ formülü ile ifade edilebilir. Kısmi türev işlemlerinden sonra her değişkenin toplam değişime katkısı elde edilmektedir.

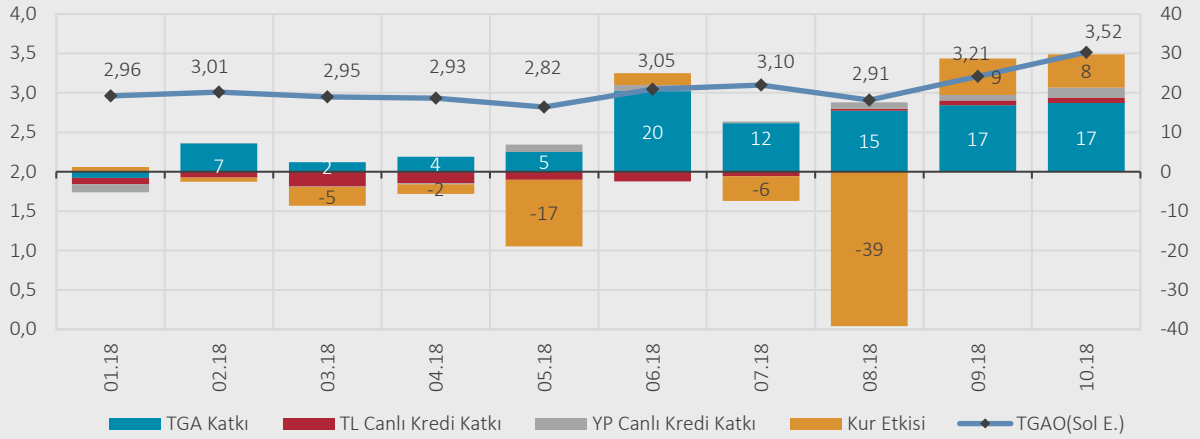
Son Dönem TGA Oranı Gelişmeleri

2017 yılsonundan Temmuz ayının sonuna kadar sınırlı düzeyde artan TGA oranı Ağustos ayı sonuna kadar 20 baz puan gerilemiş, takip eden dönemde ise 60 baz puan artmıştır (Grafik IV.1.1.1).

2018 yılı TGA oranı gerçekleştirmelerine katkı sağlayan unsurlar incelendiğinde 2018 yılının ilk 10 aylık bölümünde, döviz kurlarındaki artışın TGA oranının mevcut seviyesinden 52 baz puan düşük gerçekleşmesinde etkili olduğu görülmektedir. Kur etkisinden arındırılmış temel katkıyı oluşturan ve 2018 yılı Haziran ayından itibaren bir miktar ivmelenen TGA net ilaveleri TGA oranında yukarı yönlü baskı oluşturmuştur. Nitekim Haziran – Ekim 2018 döneminde TGA kaynaklı aylık ortalama artış 16 baz puan düzeyinde gerçekleşmiştir. 2018 yılında döviz kuru artışları paydaya etki ederek Mayıs ve Ağustos aylarında TGA oranının sırasıyla 17 baz puan ve 39 baz puan gerilemesini sağlamıştır (Grafik IV.1.1.1).

Ağustos ayında TGA oranı, TGA bakiye artışına karşın TL'deki değer kaybının etkisi ile yüzde 3,1'den yüzde 2,9'a gerilemiştir. Eylül başından Ekim sonuna kadar kurda gerçekleşen gerileme mekanik etkiyi tersine çevirmiş, TGA bakiye artışının TGA oranına yukarı yönlü baskısını güçlendirmiştir. Eylül ve Ekim aylarında kur kaynaklı toplam TGA oranı katkısı 17 baz puan olmuştur.

Grafik IV.1.1.1: TGA Oranı Değişimine Katkılar (Baz Puan)

Kaynak: TCMB

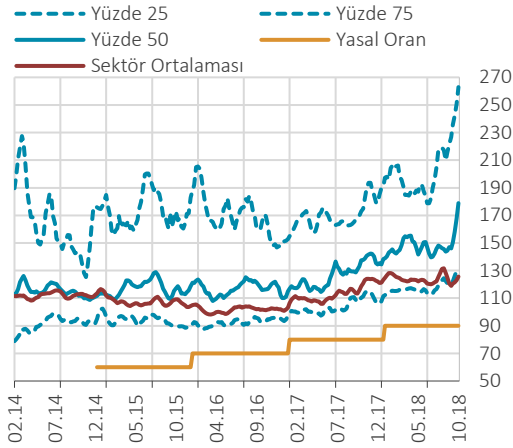
Son dönemdeki makroekonomik dengelenme sürecine uyumlu şekilde canlı kredilerdeki ivme kaybının TGA oranı değişimine etkisi, kur ve TGA bakiyesi kaynaklı değişimlere göre sınırlı kalmıştır. Eylül ve Ekim aylarında kur etkisinden arındırılmış oran değişimine TL canlı krediler 3 baz puan, YP canlı krediler 4 baz puan olmak üzere toplam 7 baz puanlık yukarı yönlü etki yapmıştır.

Türkiye’de YP cinsi kredi ağırlığına bağlı olarak kur oynaklığının arttığı dönemlerde TGA oranı oynaklığı da artmakta olup, TGA oranı değişimine yakın dönem katkıları incelendiğinde en büyük ölçekli katkının kur değişimlerinden oluştuğu görülmektedir. Bu kapsamda döviz kuru değişimi temel olarak hesaplamada payda kısmında izlenmektedir. Kur etkisinden arındırılmış TGA oranı üzerinde ise son dönemde bir miktar artış gösteren TGA bakiyelerinin etkili olduğu görülmektedir. Bu açıklamalar ışığında, aktif kalitesinin salt rakamsal gelişim ve seviyesi yerine matematiksel etkileri ve dinamik yapıyı esas alan yaklaşımlar derin ve sağlıklı bir analiz için önkoşullar olarak dikkate alınmalıdır.

IV.2 Likidite Riski

GOÜ'lere yönelik risk iştahını etkileyen küresel faktörlerin yanı sıra 2018 yılı Ağustos ayı itibarıyla yurt içi piyasalarda meydana gelen gelişmeler bankacılık sektörünün likidite görünümüne ilişkin riskleri ön plana çıkarmıştır. Söz konusu gelişmeler çerçevesinde, TCMB ve diğer politika yapıcı kurumlar tarafından finansal piyasaların etkin işleyişinin desteklenmesi amacıyla bir dizi önlem hayata geçirilmiştir. Küresel ve yerel ölçekte sıkılaştan finansal koşullar, bankaların yurt dışı fonlama kaynaklarına erişim kapasitesini etkilemiş ve aynı dönemde kredi derecelendirme kuruluşlarının Türk bankalarına ilişkin kararları da dâhil bir dizi gelişme sonrası sektörün uluslararası kaynaklara erişim maliyetleri artmıştır. Artan maliyetlere rağmen, bankaların uluslararası piyasalardaki kredibilitesi açısından gösterge niteliği taşıyan sendikasyon kredilerini yüzde 100'ün üzerinde yenileyebildikleri gözlenmektedir. Bunun yanı sıra bankaların bulundurmış oldukları YP cinsi likit aktif portföyleri, sektörün kısa vadeli borçlarını karşılayabilecek düzeydedir. Dış borçların vade yapısındaki olumlu görünüm ve bankaların likidite yapısını temsil eden göstergelerin güvenli patikada seyrini sürdürmesi sektörün şoklara karşı dayanıklılığının devam ettiğini göstermektedir.

Grafik IV.2.1: Yüzdeler Dilimlere Göre Bankaların Toplam Likidite Karşılama Oranları (% , 4 Haftalık Hareketli Ort.)

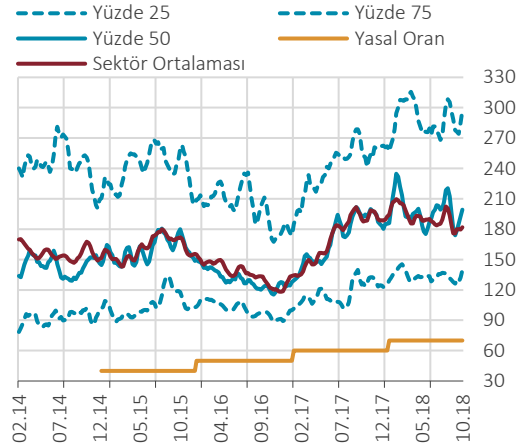

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 12.10.18

Dipnot: Kalkınma ve yatırım bankaları hariştir. Konsolide olmayan raporlamalar kullanılmıştır. Söz konusu dilimler, likidite karşılama oranları en küçükten en büyüğe göre sırasıyla 25, 50 ve 75'inci yüzdeler dilimlerinde yer alan bankaları temsil etmektedir.

Grafik IV.2.2: Yüzdeler Dilimlere Göre Bankaların YP Likidite Karşılama Oranları (% , 4 Haftalık Hareketli Ort.)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 12.10.18

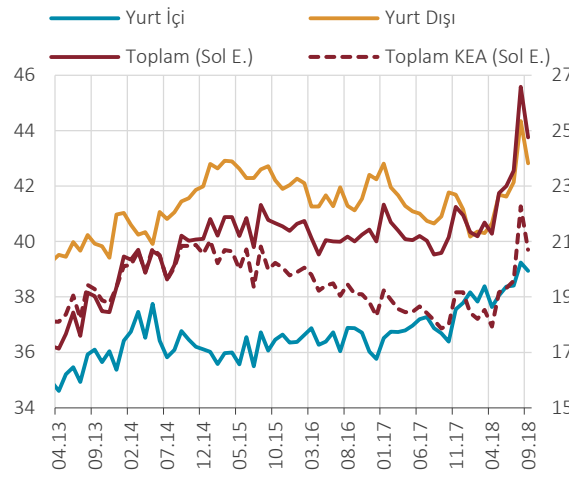
Dipnot: Kalkınma ve yatırım bankaları hariştir. Konsolide olmayan raporlamalar kullanılmıştır. Söz konusu dilimler, likidite karşılama oranları en küçükten en büyüğe göre sırasıyla 25, 50 ve 75'inci yüzdeler dilimlerinde yer alan bankaları temsil etmektedir.

Bankaların kısa vadeli likidite pozisyonunu temsil eden ve bilançolarındaki yüksek kaliteli likit varlık stokunun 30 gün içinde gerçekleşecek net nakit çıkışlarını karşılama kapasitesini ölçen likidite karşılama oranları (LKO), yasal sınırların oldukça üzerinde yer almaktadır (Grafik IV.2.1 ve IV.2.2). Sektörün toplam ve YP için hesaplanan mevcut LKO'ları, 2019 yılı Ocak ayından itibaren toplam için yüzde 100, YP için yüzde 80 olarak belirlenen yasal alt limitleri hâlihazırda sağlamaktadır. Son dönemde yaşanan finansal gelişmeleri takiben TCMB tarafından ZK oranlarına ve ROM kapsamında döviz imkân oranlarına ilişkin önlemler alınmıştır.¹ Söz konusu tedbirlerin yanı sıra kur gelişmeleri ve sermaye hareketlerinin de etkisiyle, bankaların TCMB nezdinde bulundurdukları ZK'lar ile ROM kapsamında tuttukları döviz ve altın rezervleri azalmıştır. Aynı dönemde bankaların efektif deposu ya da serbest hesap bakiyesi gibi yüksek kaliteli likit varlıklarında yaşanan artış ise sektörün hem toplam hem de YP için hesaplanan LKO'larının yasal alt limitlerin oldukça üzerinde seyretmesini sağlamaktadır.

¹ TCMB tarafından 7 Mayıs 2018 tarihinde ROM kapsamında döviz imkân oranı üst sınırı önce yüzde 55'ten yüzde 45'e, 6 Ağustos 2018 tarihinde ise yüzde 45'ten yüzde 40'a düşürülmüştür. Ayrıca TL cinsi ZK oranları tüm vade dilimlerinde 250 baz puan, YP cinsi diğer yükümlülükler için ise 1 yıldan 3 yıla kadar olan vadelerde 400 baz puan indirilmiştir. TL ZK'lar için ABD dolarının yanı sıra euro cinsinden tesis imkânı sağlanması ve YP yükümlülükleri için tesis edilmesi gereken ZK ortalama tesis kısmının üst sınırının 4 puandan 8 puana yükseltilmesi ile bankalara likidite yönetiminde ilave esneklik sağlanmıştır.

Bankaların fonlama kompozisyonu içerisinde mevduat dışı kaynakların payı artmıştır. Bankaların likidite durumuna ilişkin göstergelerden biri olan çekirdek dışı yükümlülüklerin toplam kaynaklar içindeki payı mevcut Rapor döneminde yaklaşık 4 puan artış göstererek yüzde 44 seviyesine ulaşmıştır (Grafik IV.2.3). Söz konusu orandaki artış, mevduat dışı kaynakların önemli bir kısmını oluşturan yurt dışından temin edilen fonların TL karşılığının kur gelişmelerine bağlı olarak değişmesinin bir sonucudur. Kur etkisinden arındırıldığında ise bu orandaki artışın yaklaşık 2 puan olduğu gözlenmektedir. Bu dönemde çekirdek dışı kaynakların toplam yabancı kaynaklar içindeki payı artmakla birlikte, son dönem kur gelişmelerinin de etkisiyle yurt dışı tarafta yaşanan artış daha belirgin olmuştur. 2018 yılı Ağustos ayında finansal piyasalarda gerçekleşen dalgalanma sonrasında Eylül ayının ikinci yarısından itibaren olumlu jeopolitik gelişmeler ile kur seviyesi ve oynaklığındaki azalma bankacılık sektörünün likidite riskini sınırlandırmaktadır. TCMB tarafından Eylül ayında alınan ilave parasal sıkılaştırma kararı bu olumlu görünüme katkı sağlamıştır.

Grafik IV.2.3: Mevduat Dışı Kaynakların Yabancı Kaynaklara Oranı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Yabancı kaynaklar, özkaynak dışındaki yükümlülükleri temsil etmektedir. Kur etkisinden arındırılan seri, 2013 yılı sonu kur değerlerine göre yeniden hesaplanmıştır.

Bankaların likit olmayan varlıkları içerisinde en büyük paya sahip olan kredilerin ne ölçüde mevduat ile fonlandığını temsil eden ve uzun vadeli likidite durumuna ilişkin göstergelerden biri olan kredi/mevduat (K/M) oranında yakın dönemde sınırlı bir azalış gözlenmektedir. Mevcut Rapor döneminde kredi büyüme hızı mevduat büyüme hızının gerisinde seyretmiş ve 2018 yılı Eylül ayı itibarıyla kalkınma ve yatırım bankaları hariç sektörün K/M oranı yüzde 113 seviyesine gerilemiştir (Grafik IV.2.4).² Bu durum, zayıf seyreden kredi büyüme hızı ile son dönem kur gelişmeleri çerçevesinde banka bilanço kalemlerinin TL karşılığında yaşanan artışın bir sonucudur. 2018 yılı Mayıs ayında yayımlanan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar'daki değişiklik çerçevesinde firmaların YP kredi kullanımlarının yeniden düzenlenmesi ve kur riskinin yönetilmesine ilişkin oluşan farkındalığın artması sonucunda firmaların yatırım ve YP borçlanma iştahının zayıflaması bankaların kredi kompozisyonunu TL lehine değiştirmiştir.³ Diğer taraftan mudilerin döviz kurundaki artış sonrası TL lehine pozisyon alma eğilimleri YP K/M oranını sınırlı miktarda artırmıştır. Hâlihazırda sektörün toplam kredileri içindeki YP kredilerin payının, toplam mevduat içindeki YP mevduatın payından düşük olması, söz konusu tercih değişiklikleri ile aradaki farkın

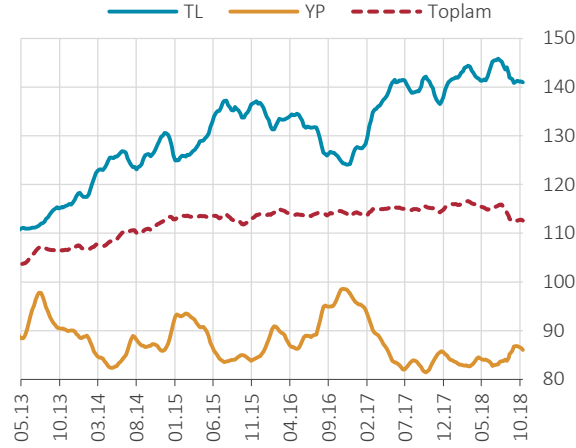
² Kredi veren fakat mevduat toplama yetkisi bulunmayan kalkınma ve yatırım bankaları, K/M oranı hesaplamasına dâhil edilmemiştir. Kalkınma ve yatırım bankaları dâhil edildiğinde ise sektörün K/M oranı 2018 Eylül itibarıyla yüzde 122 seviyesine ulaşmaktadır.

³ 2 Mayıs 2018 tarihinde 32 Sayılı Karar'da yapılan değişiklik ile Türkiye'de yerleşik kişilerin yurt içinden ve yurt dışından döviz kredi temin etmeleri, döviz gelirleri ile ilişkilendirilmiş, DEK uygulaması sonlandırılmıştır. Kullanım tarihinde kredi bakiyesi 15 milyon ABD doları veya üzerinde olan Türkiye'de yerleşik kişiler istisna kapsamındadır.

artması, kur gelişmelerine bağlı olarak K/M oranının düşmesine neden olmuştur. Son dönemdeki gelişmeler her ne kadar kur kaynaklı olsa da mevduatın krediye kıyasla daha yüksek oranda büyümesi bankaların uzun vadeli likidite görünümünü desteklemektedir. 2018 yılı Eylül ayı itibarıyla TL ve YP K/M oranları sırasıyla yüzde 141 ve yüzde 86 seviyesindedir.

Grafik IV.2.4: Kredi/Mevduat Oranı
(%, 4 Haftalık Hareketli Ort.)

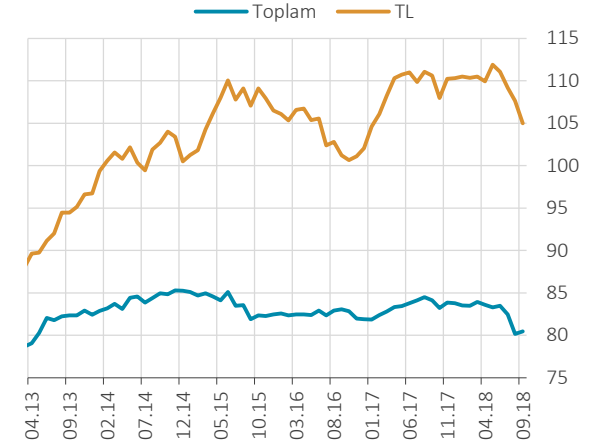

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 12.10.18

Dipnot: Kalkınma ve yatırım bankaları hariç hesaplanmıştır.

Grafik IV.2.5: Kredi/(Mevduat+Diğer İstikrarlı Kaynaklar) Oranı (%)

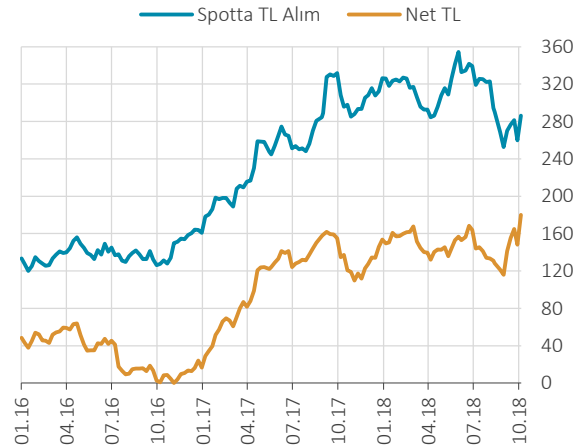
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Diğer istikrarlı kaynaklar içinde özkaynak, uzun vadeli ihraçlar, sermaye benzeri borçlar ve 1 yıldan uzun vadeli diğer borçlar dikkate alınmıştır.

Bankaların uzun vadeli likidite pozisyonlarının daha kapsamlı ölçülebilmesi ve bankaların varlık ile yükümlülükleri arasındaki vade farkından kaynaklanan risklerin sınırlanabilmesi amacıyla K/(M+diğer istikrarlı kaynaklar) oranı hesaplanmıştır. Basel III Net İstikrarlı Fonlama Oranı uzlaşısı çerçevesinde mevduatın yanı sıra özkaynaklar, sermaye benzeri borçlar, uzun vadeli ihraçlar ve bir yıldan uzun vadeli borçlanma kalemleri istikrarlı fonlama kaynakları olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu oran, 2018 yılı Eylül ayı itibarıyla toplam için yüzde 81, TL için ise yüzde 105 seviyesine gerilemiştir (Grafik IV.2.5).

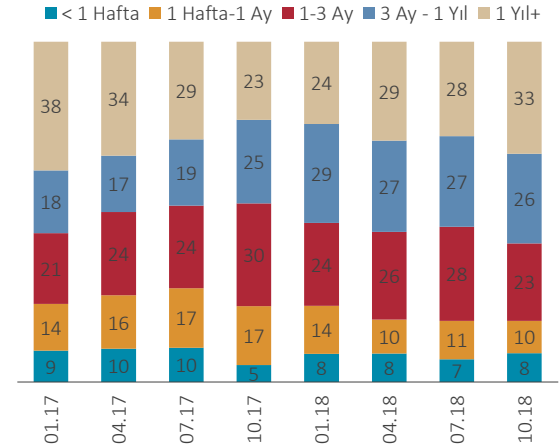
Grafik IV.2.6: Yurt Dışı Yerleşiklerle Yapılan Para Takası İşlem Tutarlarının Gelişimi (Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 12.10.18

Grafik IV.2.7: Yurt Dışı Yerleşiklerle Yapılan TL Para Takası Vade Dilimleri (Stok, % Pay)

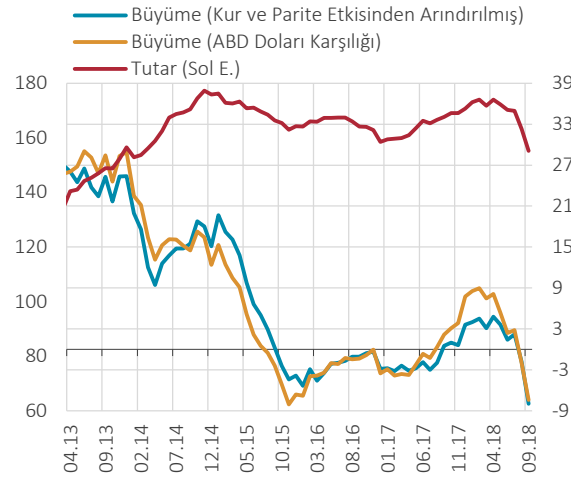
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 12.10.18

Kredi kompozisyonundaki TL lehine değişim ile mudilerin güçlenen YP mevduat tercihleri sonucunda TL ve YP K/M oranları arasındaki farkın son bir yıldır genişlemesi, bankaları yurt dışı yerleşiklerle döviz karşılığı TL para takası işlemleri yapmaya yöneltmiştir. Sektörün yurt dışı yerleşiklerden para takası işlemleri yoluyla sağladığı net TL fonlaması, 2018 yılı Ekim ayı itibarıyla 165 milyar TL seviyesinde seyretmektedir (Grafik

IV.2.6). Para takası işlemlerinin tutar, vade, maliyet ve karşı taraf yapısı da bankaların likidite riskinin takibi açısından bu çerçevede önem kazanmıştır. Bankaların para takası işlemlerinde genellikle YP mevduatı kullanmakta olmaları ise buradan gelebilecek riskleri sınırlandırmaktadır. 2018 yılı Mart ayı itibarıyla söz konusu işlemlerin yaklaşık yüzde 46'sı üç aydan kısa vadelerde gerçekleşirken, BDDK tarafından hayata geçirilen düzenlemeler sonrası ortalama vade uzamış ve üç aydan kısa vadede gerçekleştirilen para takası işlemlerinin payı yüzde 41 seviyesine gerilemiştir (Grafik IV.2.7).⁴

Grafik IV.2.8: Bankacılık Sektörü Yurt Dışı Borcunun Büyüme Oranı ve Miktarı (Yıllık % Artış, Milyar ABD Doları)

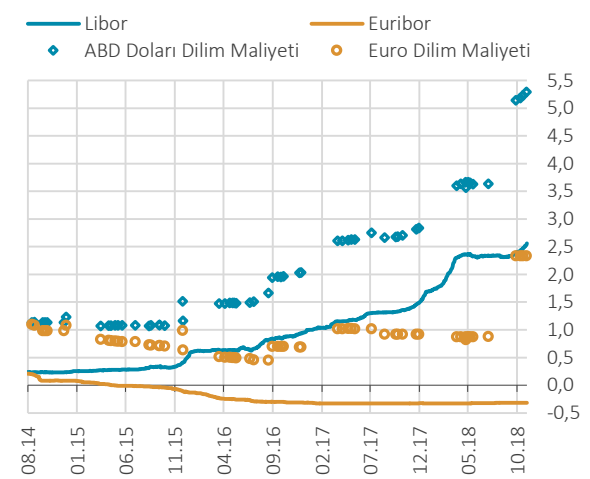

Kaynak: TCMB, MKK

Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Kur ve parite etkisinden arındırılan büyüme serisi, 2013 yılı sonu kur ve parite değerlerine göre yeniden hesaplanmıştır.

Grafik IV.2.9: 367 Gün Vadeli Sendikasyon Kredilerinin Maliyet Gelişimi (İşlem Bazlı, %)

Kaynak: KAP

Son Gözlem: 31.10.18

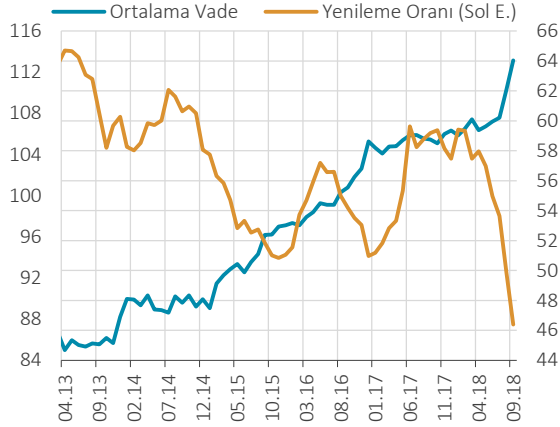
Dipnot: Büyük ölçekli 10 banka için hesaplanmıştır.

Son dönemde bankacılık sektörünün yurt dışı kaynak kullanımında azalış gözlenmiştir (Grafik IV.2.8). Artan korumacılık eğilimleri ve gelişmiş ülke merkez bankaları para politikası süreçlerindeki normalleşme adımları, GOÜ'lere yönelik yatırım iştahını ve küresel arz koşullarını etkileyebilmektedir. Bunun yanı sıra, reel sektör yatırımlarındaki yavaşlama, kur riskinin yönetilmesine ilişkin alınan önlemler ve oluşan farkındalık sonucu yurt içi YP cinsi kredi büyümesinde yaşanan zayıf seyrin de etkisiyle, bankaların dış kaynak talepleri zayıf seyretmektedir. Bankaların dış kaynak taleplerinde görülen azalış, yurt dışı fonlama koşullarındaki arz yönlü sıkışmanın etkisini sınırlamaktadır. Bankaların ABD doları ve euro cinsi dış borçlanma maliyetleri mevcut Rapor döneminde artmıştır. Son dönemdeki finansal ve jeopolitik gelişmeler sonrası kredi derecelendirme kuruluşlarının Türk bankalarının kredi notlarını değerlendirmesi dâhil bir dizi gelişme sonucu maliyet yönlü baskılar oluşmuş ve temin edilen borçlara uygulanan marjlarda artış gözlenmiştir. Bununla birlikte, son dönemde vadesi dolan sendikasyon kredilerinin yüzde 100'ün üzerinde yenilenmesi bankaların yurt dışı kaynaklara erişim maliyetlerinin artmasına rağmen borç yenileme kabiliyetlerinin güçlü seyrettiğine işaret etmektedir (Grafik IV.2.9).

Zayıf seyreden dış kaynak kullanımının bir sonucu olarak bankaların dış borç yenileme oranı mevcut Rapor döneminde azalış göstererek 2018 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 87 olarak gerçekleşmiştir. Dış borçların vadesinde yaşanan olumlu görünüm devam etmekte olup, ortalama vade 64 ay seviyesinde seyretmektedir (Grafik IV.2.10). Dış borçların uzun vadeli olması bankaların likidite riskini sınırlandırmaktadır. Eylül 2018 itibarıyla kısa vadeli dış borç yenileme oranı yüzde 86, uzun vadeli dış borç yenileme oranı ise yüzde 90 seviyesindedir (Grafik IV.2.11).⁵

⁴ BDDK tarafından 13 Ağustos 2018 tarihinde, bankaların yurt dışı yerleşiklerle yaptıkları para takası işlemlerine bankaların yasal özkaynaklarının yüzde 50'sini geçemeyecek şekilde sınırlama getirilmiş ve bu oran 15 Ağustos 2018 tarihinde yüzde 25 olarak değiştirilmiştir. 17 Eylül 2018 tarihinde ise sınırlama oranları vadelere göre farklılaştırılmıştır.

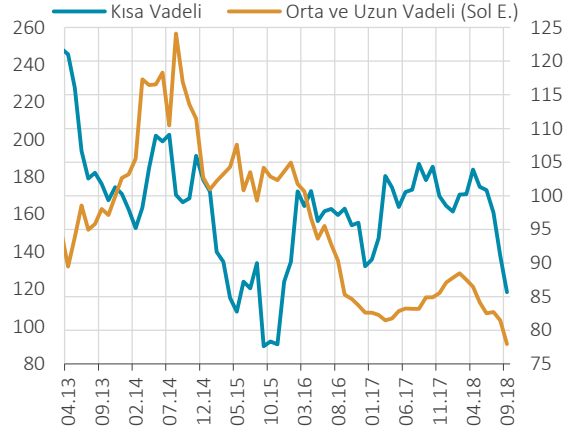
⁵ Bankacılık sektörü dış borç yenileme oranının ayrıntılarına Kutu IV.2.1'de yer verilmiştir.

Grafik IV.2.10: Toplam Dış Borç Yenileme Oranı ve Ortalama Vadesi (%, Ay)

Kaynak: TCMB, MKK

Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Dış borç yenileme oranı, menkul kıymet ihraçları dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının 6 aylık hareketli toplamı üzerinden hesaplanmıştır.

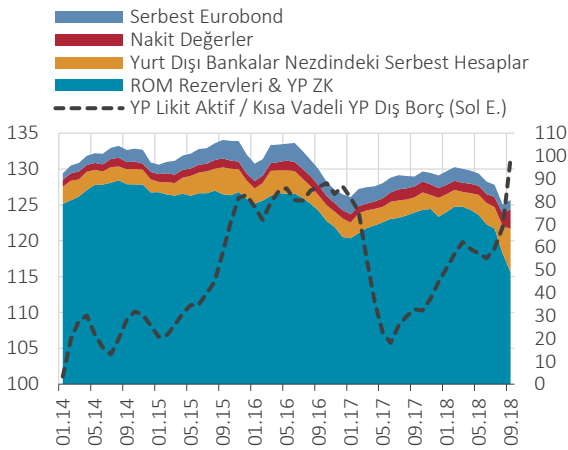
Grafik IV.2.11: Dış Borç Yenileme Oranı (%), Ay)

Kaynak: TCMB, MKK

Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Dış borç yenileme oranları, menkul kıymet ihraçları dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının kısa vade için 3 aylık, uzun vade için 12 aylık hareketli toplamı üzerinden hesaplanmıştır.

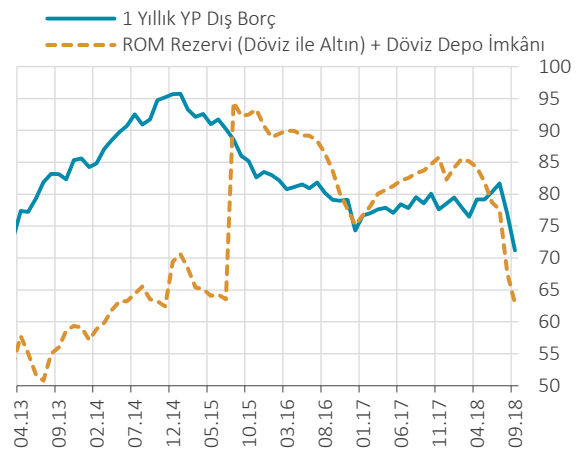
Bankaların likidite göstergelerinin güvenli bölgede seyretmesi ve yurt dışı borçlarda vadenin uzamaya devam etmesi, sektörün uluslararası piyasalarda yaşanabilecek olası şoklara karşı direncini desteklemektedir. Bankaların YP cinsi ZK'lar dâhil likit aktif portföyü bir yıl içinde vadesi dolacak YP cinsi yurt dışı borcun tamamını fazlasıyla karşılayabilecek düzeydedir (Grafik IV.2.12).⁶ Ayrıca TCMB tarafından bankalara tahsis edilen 50 milyar ABD doları döviz depo limitleri de bankaların olumsuz şoklara karşı YP likidite riskini sınırlandırmaktadır (Grafik IV.2.13).

Grafik IV.2.12: YP Likit Aktiflerin Tutarı ve 1 Yıl İçinde Vadesi Dolacak YP Dış Borca Oranı (Milyar ABD Doları, %)

Kaynak: TCMB, MKK

Son Gözlem: 09.18

Dipnot: YP likit aktifler, ROM kapsamında tutulan rezervler ile YP cinsi ZK, nakit değerler, yurt dışı bankalar nezdindeki serbest hesaplar ve serbest eurobondlardan oluşmaktadır. YP Likit Aktif / Kısa Vadeli YP Dış Borç oranının, 3 aylık hareketli ortalamasına yer verilmiştir.

Grafik IV.2.13: ROM Rezervleri ve Döviz Depo İmkânı ile 1 Yıl İçinde Vadesi Dolacak YP Dış Borç (Milyar ABD Doları)

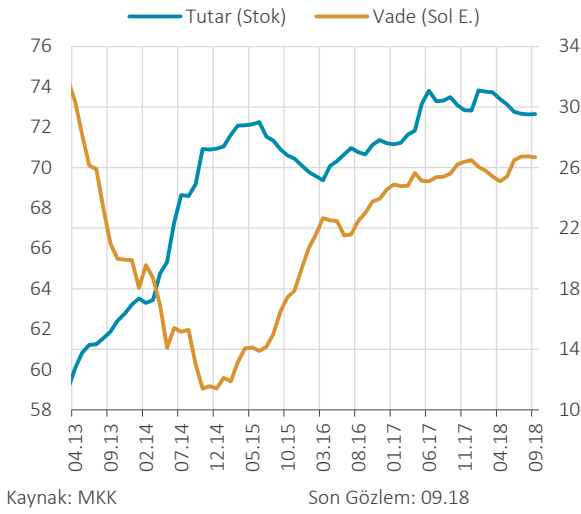
Kaynak: TCMB, MKK

Son Gözlem: 09.18

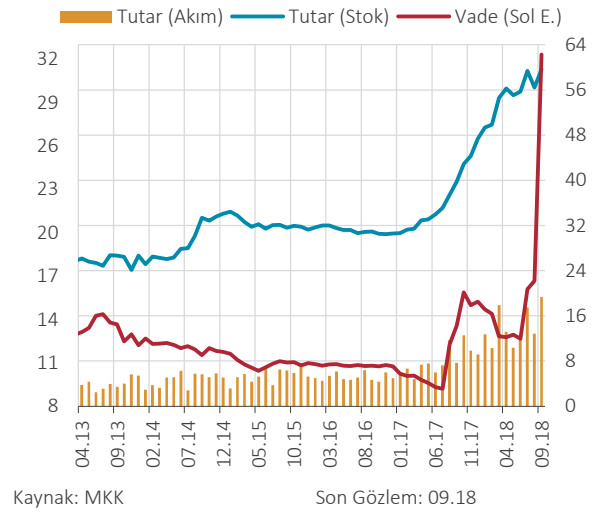
⁶ Bankacılık sektörünün bir yıl içinde vadesi dolacak dış borcu 71,2 milyar ABD doları seviyesinde olup, bankaların nakit, yurt dışı hesaplar, serbest eurobondlar, ROM rezervleri ve YP ZK hesapları sırasıyla 8,6, 19,1, 4,1, 13 ve 35,5 milyar ABD doları seviyesindedir.

Küresel piyasalarda düşük seyreden risk iştahı ve maliyetlerin artması nedeniyle YP cinsi yurt dışı menkul kıymet ihraç piyasasından elde edilen fonlama sınırlı miktarda azalmıştır. Ancak, bankaların kısa vade yerine uzun vadeli ihraçları tercih etmeleri sonucu söz konusu ihraçların vadesinin 70 aya ulaşması, uluslararası piyasalarda olası oynaklıklardan dolayı oluşabilecek riskleri sınırlamaktadır (Grafik IV.2.14). Bankaların 2017 yılı ilk çeyreğinden itibaren artmaya başlayan yurt içi ihraçları 2018 yılının ilk çeyreğinde hız kazanmış ve 2018 yılı Eylül ayı itibarıyla yatay konuma geçmiştir (Grafik IV.2.15). Bu dönemde bazı bankalar tarafından gerçekleştirilen sermaye benzeri tahvil ihraçları, yurt içi kaynakların vadesini 17 aydan 32 aya uzatmıştır. Küresel likiditenin daraldığı ve fonlama maliyetlerin arttığı bu dönemde Hazine Finansman Programı çerçevesinde Ekim ayında yapılan 5 yıl vadeli 2 milyar ABD doları tutarındaki işlemin önümüzdeki dönemde bankaların uluslararası sermaye piyasalarına erişimine olumlu katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Grafik IV.2.14: Yurt Dışı YP Menkul Kıymet İhraç Gelişmeleri (Milyar ABD Doları, Ay)

Grafik IV.2.15: Yurt İçi TL Menkul Kıymet İhraç Gelişmeleri (Milyar TL, Ay)

Kutu IV.2.1

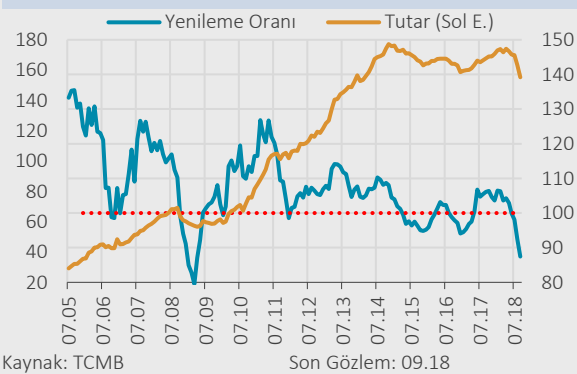
Bankacılık Sektöründe Dış Borç Yenileme Oranı

Küresel ölçekte artan korumacılık politikaları ile gelişmiş ekonomilerde para politikası normalleşme süreçleri özellikle GOÜ'lere yönelik risk iştahı üzerinde belirleyici bir role sahiptir. Bunun yanı sıra son dönemde ülkemizde yaşanan finansal ve jeopolitik gelişmeler de bankaların uluslararası piyasalara erişim koşullarını etkileyebilmektedir. Bankaların yurt dışı kaynaklara erişiminde miktar ve koşulların (vade ve maliyet) seyri söz konusu kuruluşların aracılık kapasitesinin devamı açısından önem taşımaktadır. Yurt dışı borçlar, sektörün çekirdek dışı yükümlülüklerinin yaklaşık yüzde 55'ini oluşturmakta olup bankaların likidite yapıları ile yurt içi kredi arz koşullarını ve mevduat piyasasındaki fiyatlama ve rekabet koşullarını ilgilendirmektedir. Bu çerçevede, bu kutuda Türk bankacılık sektörünün dış borç yenileme oranının tarihsel gelişimi analiz edilmektedir.

Küresel gelişmeler banka dış borçlarının temel belirleyicisi olarak ön plana çıkmaktadır. Bankalar yurt dışından; ikili kredi, sendikasyon ve seküritizasyon kredileri, repo, sermaye benzeri kredi, mevduat ya da ihraçlar gibi finansal enstrümanlar yoluyla kaynak temin edebilmektedir. Söz konusu borç türleri kendine özgü bazı dinamiklere sahip olmakla birlikte genellikle bankalar arasındaki uzun yıllardır süregelen ticari ilişkileri temel almaktadır. Bunun yanı sıra bankaların ortaklık yapısı, kredi derecelendirme notları, geçmiş borçlanma performansları ve potansiyel işbirliği imkânları gibi faktörler de söz konusu kaynakların temininde rol oynayabilmektedir.

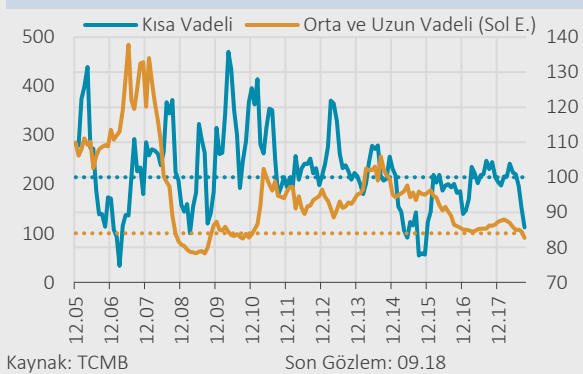
2008 küresel finansal krizi ve 2013 Mayıs ayı ile başlayan Fed'in para politikasında normalleşme sinyalleri önemli stres dönemleridir. Grafik IV.2.1.1'de bankacılık sektörünün dış borç yenileme oranı ile temin edilen toplam tutarın gelişimine yer verilmiştir. Analiz döneminde sadece 2008 krizi sürecinde ve Fed'in para politikasında normalleşme adımları attığı dönemde dış borç yenileme oranının yüzde 100 seviyesinin altına indiği görülmektedir.¹ Küresel belirsizliklerin tarihi seviyelere yükseldiği ve risk iştahının oldukça zayıfladığı 2008 krizi döneminde, bankacılık sektörünün dış borç yenileme oranının yüzde 80 seviyesinin üzerinde kaldığı ve 2009 yılı Mart ayında en düşük seviyeye gerilediği görülmektedir.

Grafik IV.2.1.1: Banka Dış Borç Yenileme Oranı ve Tutarı
(%, Milyar ABD Doları)

Dipnot: Dış borç yenileme oranı, menkul kıymet ihraçları dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının 6 aylık hareketli toplamları üzerinden hesaplanmıştır.

Grafik IV.2.1.2: Kısa ve Orta-Uzun Vadeli Banka Dış Borç Yenileme Oranı (%)

Dipnot: Kesikli çizgiler sağ ve sol eksenler için yüzde 100 seviyesini temsil etmektedir. Dış borç yenileme oranları, menkul kıymet ihraçları dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının kısa vade için 3 aylık, uzun vade için 12 aylık hareketli toplamları üzerinden hesaplanmıştır.

¹ Yenileme oranının yüzde 100 seviyesinde veya üzerinde olması, bankaların vadesi dolan dış borçlarını en az aynı miktarda yenileyebildiği anlamına gelmektedir.

Bu dönemi takiben gelişmiş ülke merkez bankaları tarafından uygulanan nicel genişleme politikalarının bir sonucu olarak gevşeyen küresel likidite koşullarının da katkısıyla dış borç yenileme oranı uzun bir süre yüzde 100 seviyesinin üzerinde seyretmiştir. 2013 Mayıs ayında ilk sinyali verilen ve 2015 yılından itibaren hayata geçirilen Fed'in normalleşme adımları ile birlikte küresel likidite koşullarının da sıkılaşmaya başladığı gözlenmektedir. Bu dönemde yurt içi yatırım iştahında yaşanan oynaklığın da etkisiyle bankaların dış kaynak talebinin dönemsel olarak zayıfladığı görülmüştür. Gerek arz yönlü gerekse talep yönlü faktörlerin etkisiyle 2015 yılı sonrasında dış borç yenileme oranı, sınırlı da olsa bazı dönemlerde yüzde 100 seviyesinin altına gerilemiştir.

2018 yılı Ağustos ayından itibaren bankacılık sektörünün dış borç yenileme oranı yüzde 100 seviyesinin altına düşmüştür. Kredi derecelendirme kuruluşlarının Türk bankalarının kredi notlarına ilişkin kararları da dâhil bir dizi gelişme sonrası maliyet yönlü baskılar oluşmuş ve temin edilen borçlara uygulanan marjlarda artış gözlenmiştir. Bununla birlikte, bu dönemde vadesi dolan sendikasyon kredilerinin yüzde 100'ün üzerinde yenilenmesi, bankaların yurt dışı kaynaklara erişim maliyetlerinin artmasına rağmen borç yenileme kabiliyetlerinin güçlü seyrettiğine işaret etmektedir.² Ayrıca olumsuz risk senaryolarına karşı bankacılık sektörünün bulundurduğu likidite tamponları yeterli seviyede olup, bankaların YP cinsi ZK'lar dâhil likit aktif portföyü bir yıl içinde vadesi dolacak YP dış borcun tamamını fazlasıyla karşılayabilecek düzeydedir.

2005 yılı sonrasında küresel ölçekte yaşanan en önemli finansal stres dönemi olan 2008 krizinde, hem borç veren uluslararası bankaların arz koşulları hem de yerel bankaların dış kaynak talebi olumsuz etkilenmiştir. Türk bankacılık sektörünün dış borç yenileme oranının tarihsel gelişimi ve son dönem gelişmeleri birlikte ele alındığında ise 2008 krizinde dış borç yenileme oranının yüzde 80 seviyesinin üzerinde seyretmesinin, küresel arz ya da ülkeye özgü koşulların sıkılaşığı dönemler için de bir baz oluşturabileceği değerlendirilmektedir.³ Bir diğer ifadeyle bankaların küresel ekonomiye olan entegrasyonunun önemli bir parçası olan dış borçlarda, bankaların yabancı bankalarla kurduğu uzun yıllara dayalı ticari, kredi ve güven ilişkisi sonraki dönemler için de dış finansmana erişim açısından bir referans noktası teşkil edebilecektir.

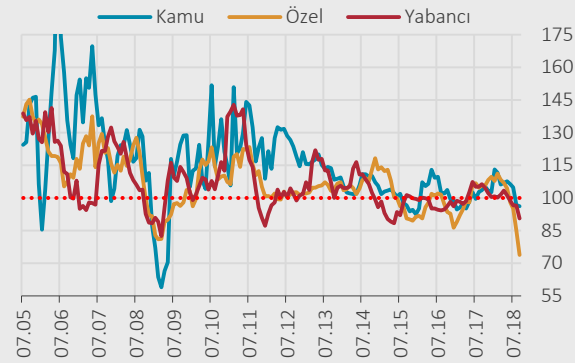
Grafik IV.2.1.2'de kısa ve uzun vadeli dış borçların yenileme oranlarına yer verilmiştir. Uzun vadeli dış borç yenileme oranının dönem boyunca yüksek seviyelerde seyrettiği görülmektedir. Kısa vadeli dış borçların yenileme oranının ise yüzde 100 seviyesine yakın seyrettiği ve finansal stres dönemlerinde yaşanan gelişmelere daha duyarlı olduğu gözlenmektedir. Bu durum özellikle TCMB tarafından hayata geçirilen ve dış borçların vadesini uzatmayı hedefleyen ZK uygulamalarının finansal istikrar için önemini bir başka açıdan teyit etmektedir.⁴

Grafik IV.2.1.3 ve 4'te banka grupları ve ölçekleri bazında bankaların dış finansmana erişim koşullarının gelişimine yer verilmiştir. Banka grupları arasında finansal stres dönemlerinde anlamlı bir ayrışma olmaması, Türk bankacılık sektörünün bir bütün olarak dış finansmana erişim kabiliyetinin güçlü olduğuna işaret etmektedir.

² Sendikasyon kredilerinin toplam dış borç içerisindeki payı 2018 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 12,3 olup, bankaların uluslararası piyasalara erişim kabiliyetleri açısından gösterge niteliği taşımaktadır.

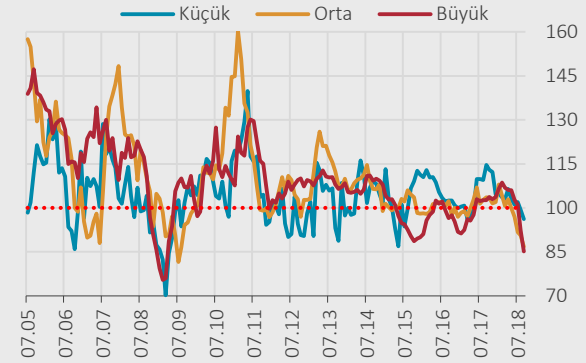
³ Farklı finansal stres dönemlerinin kendine özgü dinamikleri olduğu not edilmelidir. Her ne kadar koşullar farklı olsa da finansal streslerin ekonomi üzerindeki etkileri bazı parametreler üzerinden rakamsallaştırılabilir. Nitekim 2008 küresel kriz döneminde (2008 Ekim - 2009 Eylül) Türkiye'ye özgü temel değişkenler için en uç değerler: çeyreklik büyüme oranı yüzde -4,0, enflasyon oranı yüzde 12,0, işsizlik oranı yüzde 14,8, 5 yıl vadeli CDS primi 829 olarak gerçekleşmiştir.

⁴ TCMB tarafından uygulanan ZK politikalarının banka dış borçları üzerindeki etkisine, TCMB'nin Merkezin Güncesi platformunda yayımlanan "Zorunlu Karşılık Uygulamalarının Banka Yurt Dışı Borçlanmalarının Vade Yapısına Etkisi" adlı yazıda yer verilmiştir. İlgili yazının bulgularına göre yurt dışı borçların vade kompozisyonunun uzun vade lehine değişmesi, hem sektörün küresel likidite şoklarına karşı direncini artırmış hem de firmaların daha uzun vadeli kredi temin edebilmelerini sağlayarak finansal istikrarı desteklemiştir.

Grafik IV.2.1.3: Banka Grupları Bazında Dış Borç Yenileme Oranı (%)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 09.18

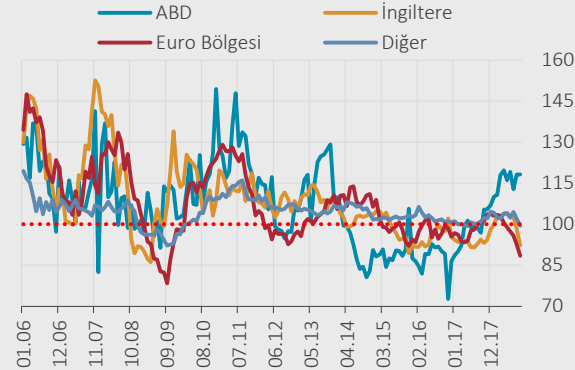
Dipnot: Bankalar 2018 yılı Eylül ayındaki ortaklık yapılarına göre sınıflandırılmıştır. Kamu serisi için yüzde 175 üzerindeki değerler grafikten dışlanmıştır. Dış borç yenileme oranı, menkul kıymet ihraçları dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının 6 aylık hareketli toplamları üzerinden hesaplanmıştır.

Grafik IV.2.1.4: Banka Büyüklüğü Bazında Dış Borç Yenileme Oranı (%)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 09.18

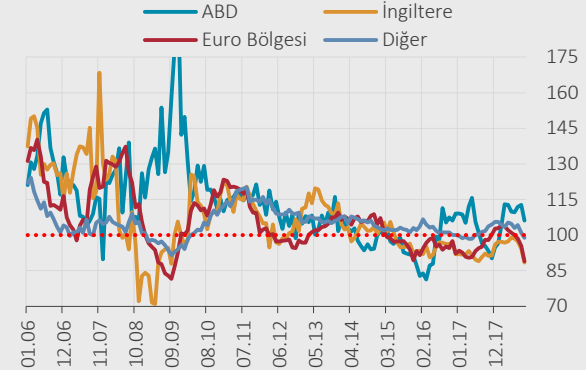
Dipnot: Bankacılık sektörünün toplam aktif büyüklüğünün yüzde 70'ini oluşturan en büyük 7 banka "Büyük", yüzde 25'ini oluşturan diğer 15 banka "Orta", geri kalan 28 banka "Küçük" olarak sınıflandırılmıştır. Dış borç yenileme oranı, menkul kıymet ihraçları dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının 6 aylık hareketli toplamları üzerinden hesaplanmıştır.

Son dönem gelişmeleri dış borç kaynaklarında bölgesel çeşitliliğin önemine işaret etmektedir. Grafik IV.2.1.5 ve 6'da farklı ülke gruplarından temin edilen borçların yenileme oranının gelişimine yer verilmiştir. Geleneksel finans merkezi konumundaki ABD, İngiltere ve Euro Bölgesi ülkelerinden temin edilen borçların yenileme oranı ile diğer ülkelerden elde edilen borçların benzer bir patikada hareket ettiği gözlenmektedir. Bu da tüm bölgeler için borç akımlarındaki çevrimlerin temel belirleyicisinin borç alan ülkeye özgü faktörler ile küresel likidite gelişmeleri olduğunu teyit etmektedir.⁵

Grafik IV.2.1.5: Bölgesel Bazda Banka Dış Borçlarının Yenileme Oranı (Lokasyona Göre, %)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Yurt dışı menkul kıymet ihraçları hariç hesaplanmıştır. Dış borç yenileme oranı, menkul kıymet ihraçları dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının 12 aylık hareketli toplamları üzerinden hesaplanmıştır.

Grafik IV.2.1.6: Bölgesel Bazda Banka Dış Borçlarının Yenileme Oranı (Genel Merkeze Göre, %)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Yurt dışı menkul kıymet ihraçları hariç hesaplanmıştır. ABD serisi için yüzde 175 üzerindeki değerler grafikten dışlanmıştır. Dış borç yenileme oranı, menkul kıymet ihraçları dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının 12 aylık hareketli toplamları üzerinden hesaplanmıştır.

Sonuç olarak, bankaların yurt dışı borçlanmalarında yurt içi ve yurt dışı gelişmelerin etkisiyle dönemsel dalgalanmalar gözlenmektedir. 2008 küresel krizi döneminde dahi sektörün dış borç

⁵ 2017 Mayıs ayında yayımlanan Finansal İstikrar Raporu'nda yer alan "Küresel Likidite ve Banka Dış Borçlarının Bölgesel Dağılımı" adlı özel konuda ve TCMB'nin Merkezün Güncesi platformunda yayımlanan "Daha Fazla Ülke Daha Az Risk: Banka Dış Borçlarında Değişen Bölgesel Dağılım" adlı yazıda bankaların kaynak temin ettiği ülke/banka sayısında yaşanan çeşitliliğin borçların küresel likidite gelişmelerine olan duyarlılığı üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. İlgili yazının bulgularına göre artan çeşitlilik banka dış borçlarının küresel likidite gelişmelerine olan duyarlılığını azaltması suretiyle alacaklı yoğunlaşması ile ilintili riskleri sınırlamakta ve küresel likiditenin tahsis ve aracılığında sistemik öneme sahip herhangi bir ülke ya da bankada yaşanabilecek finansal şokların ülkemize sirayet etme riskini azaltmaktadır

yenileme oranı yüzde 80 seviyesinin üzerinde seyretmiştir. Yurt dışı borçlanmanın belirleyicileri arasında iktisadi ve finansal gelişmeler kadar borçlanma ürünü ve finansal kuruluşlar arası ilişki geçmişi ile hacmi de yer almaktadır. Bu bağlamda, farklı finansal stres dönemlerinin kendine özgü dinamikleri bulunmakla birlikte, dış borç yenileme oranının tarihsel seyrinin mevcut durumun değerlendirilmesinde bir referans olabileceği düşünülmektedir.

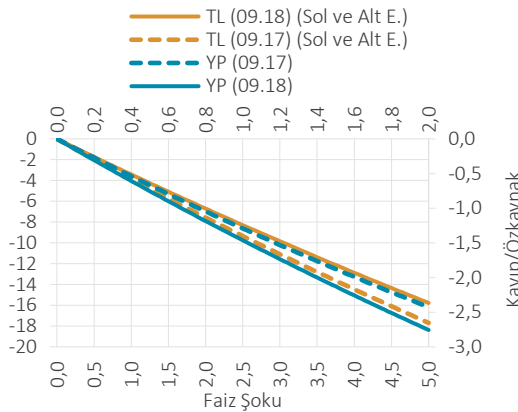
IV.3 Faiz ve Kur Riski

Bankacılık sektörü bilanço içi ve dışı faize duyarlı YP açık pozisyonu önceki Rapor dönemine göre ters repo alacaklarındaki artış kaynaklı yüzde 20 azalarak 117 milyar TL'ye gerilemiş, bilanço içi ve dışı faize duyarlı TL pozisyonu faiz ve gelir tahakkuk reeskontları kaynaklı olarak yüzde 7 artarak 559 milyar TL fazla vermiştir. Sektörün TL cinsinden bilanço içi ve bilanço dışı faize duyarlı pozisyonları yüzde 5 oranına, YP cinsinden bilanço içi ve bilanço dışı faize duyarlı pozisyonları yüzde 2 oranına kadar pozitif faiz şokuna tabi tutularak ekonomik değer yaklaşımıyla muhtemel kayıp/özkaynaklara oranı hesaplanmıştır. Bu kapsamda sektörün TL cinsinden bilanço içi ve dışı faize duyarlı pozisyonlarına uygulanan yüzde 5 oranında pozitif faiz şoku özkaynakların yüzde 16'sı, YP tarafında yüzde 2 oranındaki pozitif faiz şoku özkaynakların yüzde 3'ü civarında muhtemel kayba sebep olmaktadır. Geçen yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında TL pozisyonun pozitif faiz şokundan kaynaklanan muhtemel kayıp/özkaynak oranında belirgin bir azalma gerçekleşirken, YP pozisyonun pozitif faiz şokundan kaynaklanan muhtemel kayıp/özkaynak oranında kayda değer bir artış gözlenmiştir (Grafik IV.3.1).

Faiz riskine duyarlı aktiflerin faiz veya benzeri getiri oranlarının tekrar belirleneceği yeniden fiyatlama dönemlerine göre TL cinsinden faiz riskine duyarlı aktiflerin ortalama vadesi, 1 yıldan uzun vadeli kredilerin payının azalması sonucu ılımlı azalarak 19 ay olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan, TL cinsinden faiz riskine duyarlı pasiflerin ortalama vadesi, kısa vadeli mevduatın payının azalması sonucu bir önceki Rapor dönemine göre artarak 5 ay olmuştur. YP cinsinden faiz riskine duyarlı aktiflerin ortalama vadesi kısa vadeli kredi payının azalması sonucu artarak 22 ay seviyesinde, ilgili pasiflerin ortalama vadesi ise kısa vadeli mevduat payının azalması sonucu artış göstererek 13 ay olarak gerçekleşmiştir.

Bankaların sabit faizli gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan menkul kıymetlerin faiz oranlarındaki değişimlere bağlı olarak yeniden değerlendirme kanalıyla özkaynaklar üzerinde olumlu ya da olumsuz etki oluşturabilmektedir. Söz konusu etki, TL cinsinden menkul kıymetler için olası yüzde 5, YP cinsinden menkul kıymetler için yüzde 2 oranına kadar faiz artışı uygulanarak hesaplanmıştır. Muhtemel kayıp/özkaynak oranı YP ve TL menkul kıymetler için yüzde 2'ye kadar öngörülmüştür. Oran YP menkul kıymetler için bir önceki Rapor dönemindeki seviyesini korumuş, TL menkul kıymetler için ise uzun vadeli menkul kıymet payının görece daha küçülmesi sonucu azalış göstermiştir (Grafik IV.3.2).

Grafik IV.3.1: Ekonomik Değer Yaklaşımına Göre Yeniden Fiyatlama Kanalıyla Faiz Riski (%)

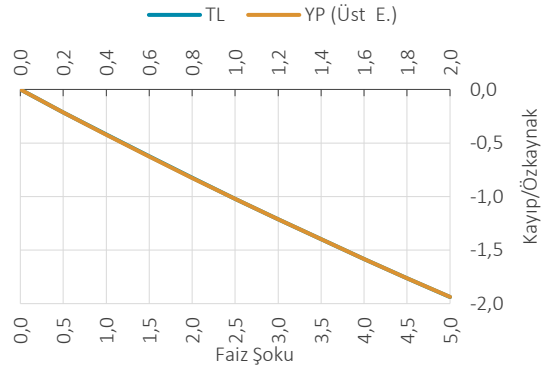

Kaynak: TCMB, Yazarların Hesaplamaları

Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Ekonomik değer yaklaşımında faize duyarlı tüm varlık ve yükümlülüklerin faiz oranındaki değişim karşısında bugünkü değerindeki değişim esas alınmaktadır.

Grafik IV.3.2: Sabit Faizli Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Menkul Değerler Faiz Riski (%)

Kaynak: TCMB, Bloomberg, Yazarların Hesaplamaları

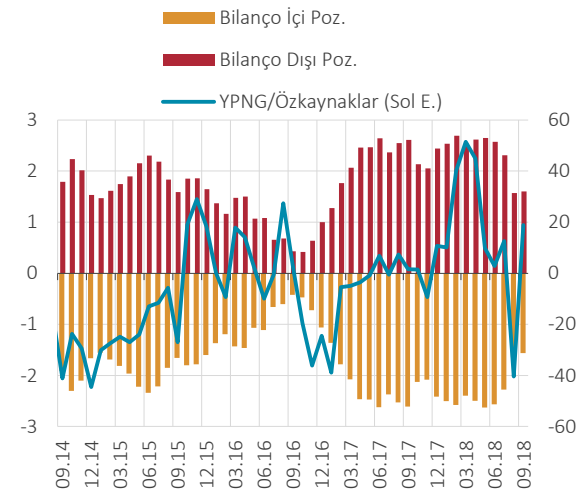
Son Gözlem: 09.18

Dipnot: TFRS 9 standardının 2018 yılının Ocak ayından itibaren uygulamaya geçmesiyle birlikte banka bilançolarındaki Satılmaya Hazır Menkul Değerler (Net) ifadesinin yerini Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Menkul Değerler ifadesi almıştır.

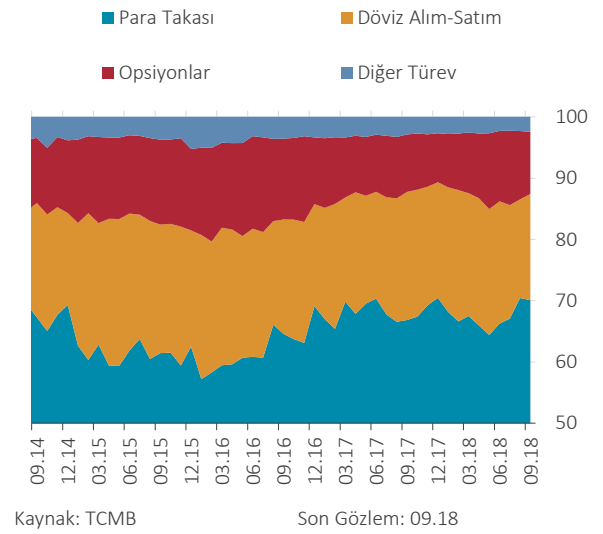
Bankacılık sektörü bilanço içi YP açık pozisyonu önceki Rapor dönemine göre muhabir bankalarda tutulan serbest mevduat hesaplarındaki artış ile YP yükümlülüklerindeki azalışla 31 milyar ABD doları seviyesine gerilemiştir. Bilanço dışı YP pozisyon fazlası türev pozisyonu kaynaklı yüzde 37 azalarak 32 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Sektör bilanço dışı döviz işlemlerini bilanço içi sınırlı açık pozisyonlardan kaynaklanabilecek kur riskini yönetmek için kullanmaktadır. Bu işlemlerde son dönemde de ihtiyatlı davranıldığı gözlenmektedir. Bu doğrultuda sektör için hesaplanan YP net genel pozisyonu/öz kaynak oranı iki yönlü standart yasal sınır olan yüzde 20'nin oldukça altında yüzde 1 civarında gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.3).

Kur riski yönetiminde sektör tarafından aktif olarak kullanılan bilanço dışı döviz işlemlerinin türlerine göre dağılımı incelendiğinde para takası işlemlerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı gözlenmiştir. Diğer taraftan kompozisyondaki döviz alım-satım payı düşmüştür (Grafik IV.3.4).

Grafik IV.3.3: Bankacılık Sektörü Yabancı Para Pozisyon Gelişimi (Milyar ABD Doları, %)

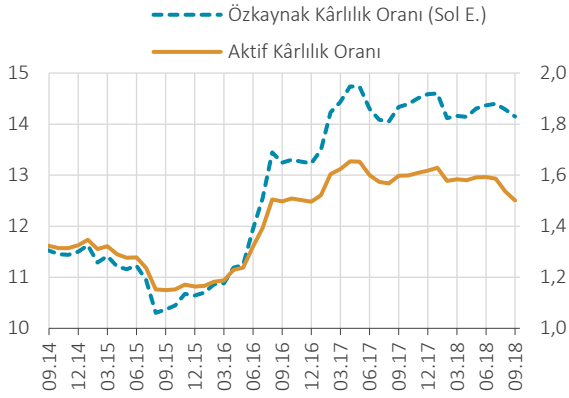
Grafik IV.3.4: Bilanço Dışı YP İşlemlerin Brüt Pozisyonları (Aktif+Pasif) Dağılımları (%)

IV.4 Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği

2015 yılının son çeyreğinden itibaren ivmelenen bankacılık sektörü kârlılık göstergeleri son dönemde yatay seyretmiş olmakla birlikte mevcut Rapor döneminde de güçlü seviyelerini korumuştur (Grafik IV.4.1). Bir önceki Rapor döneminden itibaren özkaynak ile aktif kârlılık oranındaki yatay seyirde, artan kambiyo zararlarının ve mevduat faiz giderlerindeki yükselişin kârlılığı sınırlamasının etkili olduğu gözlenmiştir. Son dönemdeki güçlü SYR artışında BDDK'nın Ağustos ayındaki SYR hesaplaması kapsamında risk ağırlıklı aktif hesaplamasında döviz varlıkları için döviz kurunun sabitlenmesine ve gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan menkul değerler portföyündeki değerlendirme farklarının özkaynak tutarında dikkate alınmamasına ilişkin düzenlemesi de etkili olmuştur (Grafik IV.4.2). Öte yandan son dönem kur ve faiz gelişmelerinin SYR'yi destekleyici mahiyet taşıdığı dikkate alınmalıdır.

Grafik IV.4.1: Aktif ve Özkaynak Kârlılığı Gelişimi (%)

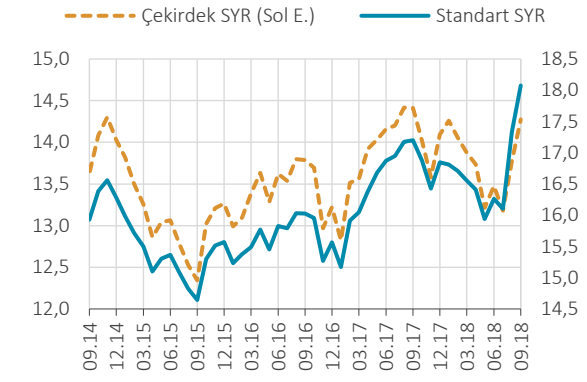

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Kârlılık oranları bir yıllık birikimli kâr üzerinden bir yıllık ortalama paydaya bölünerek hesaplanmaktadır.

Grafik IV.4.2: Standart ve Çekirdek SYR Gelişimi (%)

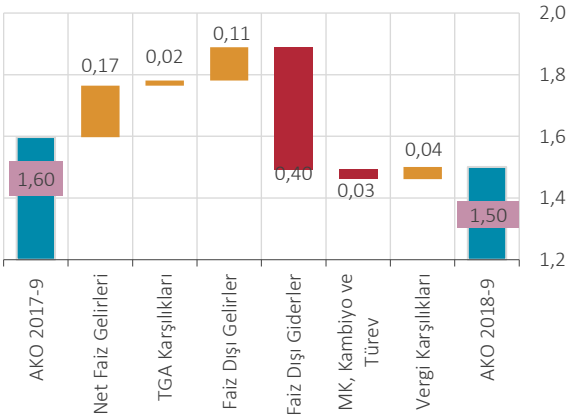
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.18

IV.4.1 Kârlılık

Son bir yıl içerisinde aktif kârlılık oranındaki değişimi etkileyen faktörler incelendiğinde, net faiz gelirleri ile faiz dışı gelirlerin kârlılığı olumlu, genel karşılık provizyonu kaynaklı olarak faiz dışı giderlerindeki artışın kârlılığı olumsuz etkilediği görülmektedir (Grafik IV.4.3).

Grafik IV.4.3: Gelir/Gider Kalemlerinin Aktif Kârlılık Oranına Yıllık Etkisi (%)

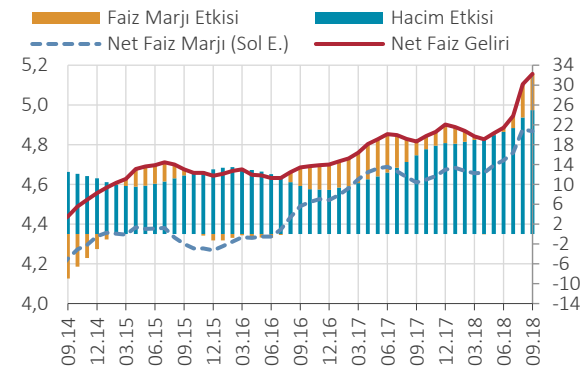

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Kırmızı sütunlar azaltıcı etkiyi, sarı sütunlar ise arttırıcı etkiyi göstermektedir.

Grafik IV.4.4: Net Faiz Geliri Değişimine Katkı (12 Ay Birikimli, %, Milyar TL)

Kaynak: TCMB

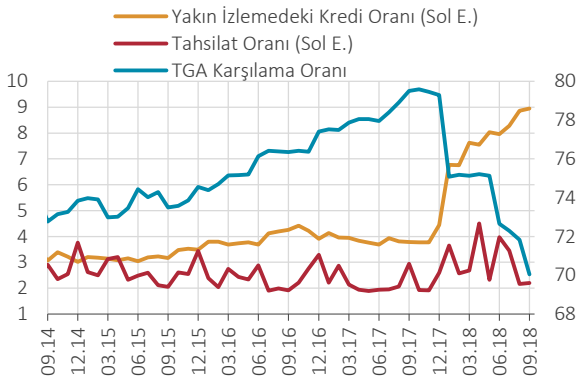
Son Gözlem: 09.18

Net faiz gelirlerindeki yükseliş, 12 aylık dönemde sektör aktif kârlılık oranına 17 baz puan civarında katkıda bulunmuştur. Söz konusu etki kredilerden alınan faizlerdeki artışın, mevduata ödenen faize göre yüksek seviyede gerçekleşmesi sonucu oluşmuştur. Bir önceki Rapor döneminden itibaren hacim etkisinin net faiz gelirlerindeki değişime katkısı faiz marjı etkisine göre kademeli olarak azalmıştır. Özellikle son aylarda gözlenen net faiz gelirlerindeki yükselişte net faiz marjındaki artışın etkili olduğu gözlenmiştir (Grafik IV.4.4).

Yakın izlemedeki kredi oranları 2018 yılı başından itibaren TFRS 9 standardı kapsamında bankaların içsel kredi derecelendirme modellerini uygulamaya geçmeleri sonrasında artmıştır (Grafik IV.4.5). TFRS 9 uygulamasına geçişin de etkisiyle artan genel karşılık provizyonu faiz dışı giderlerin kârlılığı olumsuz etkilemesine sebep olmuştur. Tahsilat oranı güçlü seviyesini korumuş, 2018 yılının Mayıs ayından itibaren TGA karşılama oranlarındaki belirgin düşüş takipteki alacaklardaki artış sonucu gerçekleşmiştir.

Bankaların menkul değer alım-satım, türev ve kambiyo işlemlerinden elde edilen kâr ve zararın muhasebeleştirildiği diğer faiz dışı gelir gider kalemi, geçtiğimiz Rapor döneminden bu yana kârlılık üzerinde olumsuz bir etki göstermiştir. Bu etkinin görülmesinde, efektif ve döviz alım-satım ve değerlendirme zararları belirleyici olmuştur. Diğer taraftan para takası işlem maliyetlerinde görülen kayda değer yükselişe rağmen kur gelişmeleri sonucu özellikle alım satım amaçlı türev finansal araçlardan kâr gerçekleşmiştir (Grafik IV.4.6).

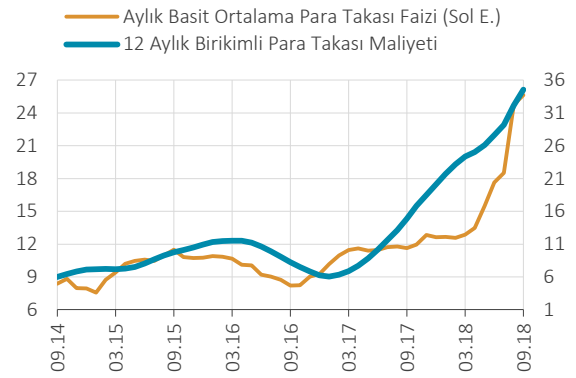
Grafik IV.4.5: TGA Ek Göstergeleri (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.18

Grafik IV.4.6: Para Takası İşlem Maliyeti ve Faizleri (% Milyar TL)

Kaynak: TCMB Bloomberg,
Yazarların Hesaplamaları

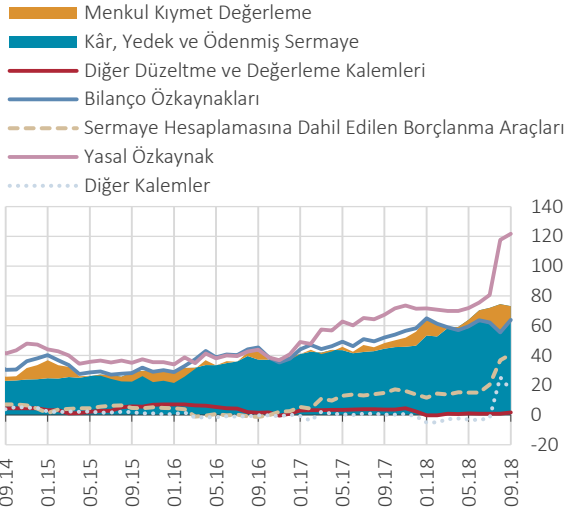
Son Gözlem: 09.18

Dipnot: Para takası faizinde referans olarak 3 aylık ABD doları-TL para takası işlem faizlerinin aylık ortalaması kullanılmış ve maliyet hesabı bankaların aylık ortalama net TL-YP para takası pozisyonları ve aylık ortalama ABD doları kuru ile yapılmıştır.

Faiz dışı gelirler, alınan kâr payları ile bankacılık hizmetleri gelirlerindeki ılımlı artışın belirleyici etkisiyle kârlılık oranı 11 baz puan kadar yükselmiştir.

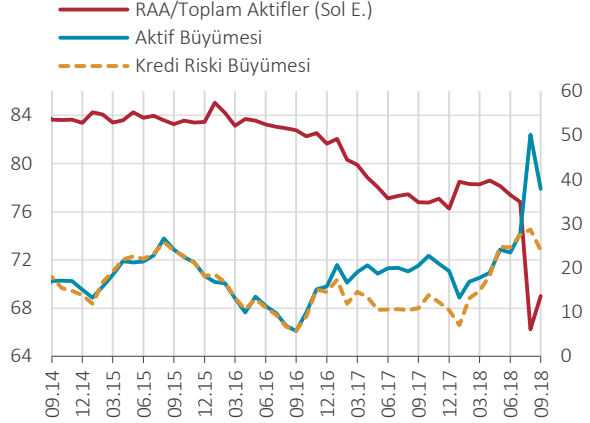
IV.4.2 Sermaye Yeterliliği

Yasal özkaynaklar son bir yıl içerisinde, kârlılık seviyesinin yatay seyrinden ve sermaye hesaplamasına dâhil edilen borçlanma araçlarındaki artıştan olumlu yönde etkilenmiştir. 2018 yılının ikinci çeyreğinden itibaren sektörde sermaye hesaplamasına dâhil edilen borçlanma araçları teminindeki ivmelenme göze çarpmaktadır. Diğer taraftan, kur gelişmeleri gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan menkul değerlere ilişkin olumsuz değerlendirme farkları bilanço öz kaynakları üzerinde sınırlayıcı bir etki yapmıştır (Grafik IV.4.7).

Grafik IV.4.7: Özkaynak Değişimleri
(12 Ay Birikimli, Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.18

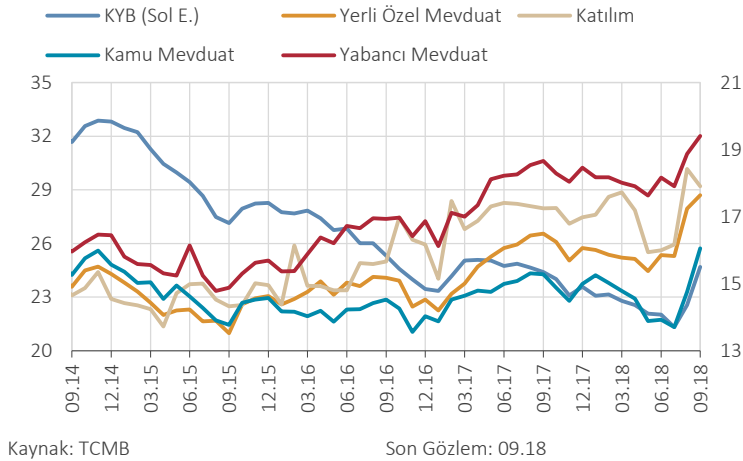
Grafik IV.4.8: Risk ve Aktif Gelişmeleri (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.18

Risk ağırlıklı varlık kompozisyonunda önemli bir değişiklik olmamakla birlikte, kredi riski büyümesi 2018 yılının ikinci çeyreğinde aktif büyümesinde belirleyici olmuştur. Diğer taraftan, 2018 yılının üçüncü çeyreğinde kur ve faiz gelişmelerinin etkisiyle birlikte krediler ile faiz ve gelir tahakkuklarının katkısıyla aktif büyümesinde artış gerçekleşmiştir. Bu durumun sonucunda risk ağırlıklı aktiflerin toplam aktiflere oranında düşüş gözlenmiştir (Grafik IV.4.8).

Kârlılık artışı, sermaye hesaplamasına dâhil edilen borçlanma araçları teminleri ve 2018 yılının Ağustos ayında BDDK'nın kur ve faiz etkilerine ilişkin düzenleme değişikliğinin de katkısıyla sektörün sermaye yeterlilik oranları güçlü seviyelerini korumuştur (Grafik IV.4.9). Öte yandan son dönem kur ve faiz gelişmelerinin SYR'yi destekleyici mahiyet taşıdığı dikkate alınmalıdır.

Grafik IV.4.9: Banka Türü Bazında SYR (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.18